

ייעוץ וייחוד מגילת צה"ל

מקורות ופירושים

אכ"א / חיל החינוך והנוער / מערך החינוך / ענף תורה וכשירויות / מדור תורה והסברה / רס"ן עדי פלג, אע"צ ישי ספיבק

מהדורה ראשונה, אוקטובר 2021, תשרי התשפ"ב

להערות והארות: madorhasbara@gmail.com

תוכן עניינים

5	מגילת צה"ל רקע ומבוא
7	מגילת צה"ל
9	דף עזר למפקד ללימוד בית מדרש על מגילת צה"ל
11	פסקה 1 הטיעון ההיסטורי
13	פסקה 2 התוקף המשפטי
15	פסקה 3 המורשת
17	פסקה 4 המחויבות
19	פסקה 5 היסודות והתשתית
21	פסקה 6 הזיקה למולדת ולמדינה
23	פסקה 7 הממלכתיות
25	פסקה 8 צבא העם
27	פסקה 9 המלכד והמאחד
29	פסקה 10 העדות והדתות
31	פסקה 11 העולים והתפוצות
33	פסקה 12 המשימות הלאומיות
35	פסקה 13 השותפות הביטחונית והבינלאומית
37	פסקה 14 הנופלים, הפצועים, הנעדרים ומורשתם
39	פסקה 15 המופת

ייעוד וייחוד

מגילת צה"ל

דמותו
ייחודו
ייעודו
של

צבא הגנה לישראל

"עם קוממיותה של מדינת ישראל קם צבא ההגנה לישראל"

ייעוד וייחוד מגילת צה"ל | רקע ומבוא

ייעוד וייחוד

מגילת צה"ל

דמותו וייחודו וייעודו של צבא הגנה לישראל

■ מטרת ייעוד וייחוד – מגילת צה"ל

להוות תשתית לדמותו, ייעודו וייחודו של צבא-הגנה לישראל המעצבים ומשפיעים על דפוסי הפעולה הערכיים של חייליו ומפקדיו.

■ רקע כללי

במהלך 2021 גובשה "מגילת צה"ל ייעוד וייחוד" כתחליף למסמך "ייעוד וייחוד" שנכתב בשנת 2004. מגילת צה"ל מבוססת על דיאלוג עם מגילת העצמאות כמסמך המכונן את דמותה של מדינת ישראל, לצד תיקוף ועדכון של הרעיונות המרכזיים מתפיסת "ייעוד וייחוד" והעברת ה"תורה שבעל פה" הנוגעת לייחודו וייעודו של צה"ל - לתורה שבכתב, המעלה על נס את משמעותו של צבא-הגנה לישראל בפתחו של העשור השלישי במאה ה-21. "מגילת צה"ל" מבקשת להדגיש את מחויבותו של צה"ל להגשמת ייעודו בהבטחת חירות ישראל, דמותו כצבא עם, ערכו הסגולי והייחודי של האדם במערכת הצבאית, יחסו של צה"ל לסוגיות צבא-חברה ומשמעות דמות המפקד כמופת.

■ בין מגילת צה"ל לרוח צה"ל

רוח צה"ל ומגילת צה"ל הם מסמכי היסוד המבטאים את זהותו וערכיו של צבא-הגנה לישראל. רוח צה"ל מהווה הקוד הערכי והאתי על פיו נוהג צה"ל ומגילת צה"ל מתארת את דמותו, זהותו ומחויבותו לחוסן הצבאי והלאומי של מדינת ישראל בהיותו צבא עם ממלכתי במדינה יהודית ודמוקרטית.

■ מבנה "מגילת צה"ל"

1. פסקת הטיעון ההיסטורי	9. פסקת המלכד והמאחד
2. פסקת התוקף המשפטי	10. פסקת העדות והדתות
3. פסקת המורשת	11. פסקת העולים והתכופות
4. פסקת המחויבות	12. פסקת המשימות הלאומיות
5. פסקת היסודות והתשתית	13. פסקת השותפות הביטחונית והבינלאומית
6. פסקת הזיקה למולדת למדינה	14. פסקת הנופלים, הפצועים, הנעדרים ומורשתם
7. פסקת הממלכתיות	15. פסקת המופת
8. פסקת צבא העם	

ייעוד וייחוד

מגילת צה"ל

דמותו

ייחודו

ייעודו

של

צבא הגנה לישראל

"בארץ ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי"

(הכרזת העצמאות)

צבא ההגנה לישראל הוא 'צבא העם'. הרכבו האנושי הייחודי משמר את יתרונו, את עוצמתו ואת יכולתו לממש את ייעודו. הצבא מגייס לשורותיו חיילים רבים ככל האפשר, בסדיר ובמילואים, בהתאם לחוק. צבא ההגנה לישראל יעשה ככל יכולתו על מנת להרחיב את היקף המתגייסים מכל חלקי החברה הישראלית בהתאמה לצרכי הביטחון.

הצבא יפעל ליצור הזדמנויות רחבות ככל הניתן לכל הבאים והיוצאים בשעריו, גם כאשר הדבר דורש התייחסות ייחודית שתאפשר לטפח את ערך האדם ולמצות את כישוריו, על מנת לחזק את חוסנה הצבאי והלאומי של מדינת ישראל.

צבא ההגנה לישראל כ'צבא העם' מייצג את פניה המגוונים של החברה הישראלית ויחתור בכל עת להדגשת המלכד והמאחד ולחיזוק המכנה המשותף והאחוה, המהווים תנאי לעמידה בייעודו. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחייליו יכבדו את זהותם של כלל המשרתים ויוקיעו כל התנהגות לא מכבדת על רקע מוצאם, דתם, עדתם ומגדרם של משרתי.

בצבא ההגנה לישראל משרתים אזרחים בני עדות ודתות שונות מתוקף גיוס חובה והתנדבות. בשירותם הם מבטאים ברית ייעוד, מחויבות ואחריות לחוסנה של מדינת ישראל. צבא ההגנה לישראל ימשיך ויטפח את תחושת השותפות והלכידות בין כל חלקי החברה הישראלית.

העולים החדשים המשרתים בשורות הצבא הינם מרכיב חשוב ואיכותי. צבא הגנה לישראל ימשיך ויפעל לחיזוק הקשר עם יהדות התפוצות ולקליטת עולים חדשים, מתוך מחויבות לשילובם ולמיצוי איכותם נוכח קשיי השפה והתרבות הניצבים בפניהם. מפקדי צבא ההגנה לישראל יפעלו להרחבת הטיפול בחיילים העולים בכלל ובחיילים הבודדים בפרט, מתוך הוקרת תרומתם ומחויבות ליקר האדם.

צבא ההגנה לישראל לוקח חלק במשימות לאומיות בהתאם להחלטת הממשלה ולצרכי השעה. הצבא מטמיע במשרתיו ערכים, נורמות, תרבות וכישורים המחזקים את החברה הישראלית ותורמים לחוסנה. צבא הגנה לישראל שותף בבניין האומה מהקמתו ומחויבו לכל משימה התורמת לביטחונה וחוסנה של מדינת ישראל על פי חוק ובהתאם לייעודו. כצבא במדינה דמוקרטית ייבצע צבא ההגנה לישראל כל משימה חוקית שתוטל עליו על ידי הדרג המדיני תוך הקפדה על התנהגות ממלכתית וייצוגית ושמירה על לכידותו וערכיו.

צבא ההגנה לישראל פועל בשותפות, בהתמדה ובשקדנות עם ארגוני בטחון וגופים נוספים להבטחת חוסנה של מדינת ישראל. צבא ההגנה לישראל מחזק את עוצמתה הצבאית והמדינית של ישראל ויוצר גשר למדינות האזור והעולם גם באמצעות הושטת יד, שכנות טובה, סיוע ושותפות עם צבאות, מוסדות וארגונים בינלאומיים.

מורשת הקרב, הרעות ואחוות הלוחמים לצד מורשתם של הנופלים במערכות ישראל והנצחת זכרם, הינן נכסי צאן ברזל של צבא ההגנה לישראל. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחייליו יפעלו להעמקת ההיכרות עם מורשתם הצבאית של הנופלים, הפצועים והנעדרים, ולחיזוק הקשר עם משפחותיהם. צבא ההגנה לישראל ימשיך ויפעל ככל יכולתו להשבת השבויים והנעדרים.

מפקדי צבא הגנה לישראל וחייליו יהוו דוגמה ומופת לפקודיהם ולחברה הישראלית במקצועיותם, במנהיגותם ובערכיהם כמשרתים בצבא וכאזרחים. המפקדים ינהגו בכל עת מתוך אהבת הפקוד ויקר האדם. המפקדים יפעלו להעצמת תחושת השליחות והנכונות לביצוע המשימה, לחינוך והטמעת ערכי 'רוח צה"ל' ולחיזוק דמותו של צבא ההגנה לישראל כצבא עם ממלכתי במדינה יהודית ודמוקרטית.

עם קוממיותה של מדינת ישראל קם צבא הגנה לישראל. הצבא הישראלי הוקם בעת מתקפת דמים, על בסיס כוח המגן העברי שהיה את התשתית האנושית, הערכית והמקצועית להקמתו. כוח המגן העברי פעל בשליחות כל הדורות ששאפו לעצמאות העם בארצו.

צבא ההגנה לישראל הוקם מתוקף פקודת צבא ההגנה לישראל מטעם הממשלה הזמנית, מיום י"ז באייר תש"ח, 26 – במאי 1948, ופועל מתוקף חוק יסוד הצבא שקובע כי צבא ההגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל נתון למרותה של הממשלה ולחוקי המדינה וכי אין להקים או לקיים כוח מזוין מלבדו.

ייעודו של צבא ההגנה לישראל הינו להבטיח את קיומה של מדינת ישראל, ריבונותה ושלמותה הטריטוריאלית, להרתיע אויב, להגן על ביטחונם של אזרחיה ותושביה ולנצח בכל עימות צבאי.

צבא הגנה לישראל יונק מהמורשת ומעוז רוחם של הלוחמים העברים בכל הדורות מימי יהושע בן נון, השופטים, מלכי יהודה וישראל, המכבים, גיבורי המלחמות ברומאים, הלוחמים והמורדים בגלויות ובתקופת השואה, לוחמי הבריגדה היהודית וארגוני כוח המגן העברי בארץ ישראל, אשר לחמו וחירפו נפשם במאבק לעצמאות העם בארצו ולמען חירות ישראל.

חיילי צבא הגנה לישראל ומפקדיו נכונים למבחן העליון של מסירות הנפש בקרב ולניצחון בכל עימות, מתוך מחויבות עמוקה לנוסח השבועה: "הנני נשבע ומתחייב בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעתו של צבא ההגנה לישראל, לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות על ידי המפקדים המוסמכים ולהקדיש כל כוחותיי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת ולחירות ישראל".

מדינת ישראל מבטאת בערכיה, סמליה ומוסדותיה את היותה הבית הלאומי של העם היהודי לצד מקומה כמדינה דמוקרטית המושתתת על "יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל" (הכרזת העצמאות). לפיכך יפעל צבא ההגנה לישראל ברוח הכרזת העצמאות לאור ערכי המורשת היהודית, מורשת המדינה, מורשת הקרב, מוסר הלחימה וערכים דמוקרטיים ואוניברסליים כפי שאלו באים לידי ביטוי ב-'רוח צה"ל'. מפקדי צבא ההגנה לישראל מחויבים לשמירה על כבוד האדם ויטפחו את תחושת השייכות למדינת ישראל, סמליה וערכיה ויפעלו לחיזוק הזהות הלאומית, הכרת המורשת היהודית והציונית והנחלת זיכרון השואה, כבסיס לתחושת השליחות, צדקת הדרך והמחויבות להגנת המדינה.

צבא ההגנה לישראל רואה בקשר למולדת ולמדינה אבן יסוד בתחושת השליחות והמחויבות של משרתיו. לעם היהודי יש זיקה היסטורית, תרבותית ודתית לארץ ישראל ולירושלים בירת הנצח של העם היהודי. התנועה הציונית חתרה למימוש זיקה זו, שראשיתה בתנ"ך והמשכה בשיבת העם לארצו ובהקמתה של מדינת ישראל. לפיכך יפעלו מפקדי צה"ל לחיזוק הקשר למולדת ולמדינה מתוך זיקה למורשת העם בארצו והמחויבות לרעיון הציוני, שבמרכזו חיי חירות וריבונות יהודית בארץ ישראל.

צבא ההגנה לישראל הינו צבא ממלכתי ולפיכך רק שיקולים צבאיים ושיקולי הביטחון הלאומי ינחו את קבלת ההחלטות והפעולות של מפקדיו וחייליו. חיילי צבא ההגנה לישראל ומפקדיו כפופים למרותה של ממשלת ישראל, חוקיה ופקודות צה"ל. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחייליו ימנעו מנקיטת עמדה פוליטית-מפלגתית, יפעלו ביושרה ובייצוגיות ויעדיפו את מחויבותם לצה"ל ולביטחון המדינה על פני כל שיקול ומחויבות אחרים.

"עם קוממיותה של מדינת ישראל קם צבא ההגנה לישראל"

בית מדרש מגילת צה"ל | דף עזר למפקד

ייעוד וייחוד

מגילת צה"ל

דמותו ייחודו וייעודו של צבא הגנה לישראל

מהי מגילת צה"ל?

פתח בהסבר מהי מגילת צה"ל, מהם הנושאים בהם היא עוסקת ומה מטרתה (תוכל להיעזר בדף המבוא למגילה).

קריאה

בחר פסקה מתוך "מגילת צה"ל" בה תבקש להתמקד יחד עם מחיליך. הסבר להם מדוע בחרת דווקא בפסקה זו וקראו את הפסקה ביחד.

חלוקה לצוותים

חלק את המשתתפים לצוותים של 3-4 מחילים. בקש מכל צוות להתמקד בטקסט מקור אחר ולדון בשאלות המצורפות אליו.

דיון

לאחר השיח בצוותים אסוף את המשתתפים ובקש מכל צוות להציג את הנושא בו עסק. אחר כך קיים דיון (להלן שאלות מנחות לדוגמה):

1. מה התחדש בעיניך ובשיחה ביניהם אודות המקורות שקראו?
2. על מה הסכימו או לא הסכימו?
3. האם הם מזדהים עם הרעיון המובא בפסקה?
4. כיצד הנושא בא לידי ביטוי ביחידה?

דוגמאות מהשירות

בקש מהמשתתפים להביא דוגמאות לדרך בה פגשו את הנושא בשירותם בצה"ל.

סיכום וציפיות

הבא את ה-"אני מאמין" הפיקוד ערכי שלך ביחס לנושא המובא בפסקה. הדגש כיצד הנושא משתקף בהווי היחידה, במשימתה או בציפיות שלך מחייליך.

הפסקה הראשונה | הטיעון ההיסטורי

” עם שבועתנו הנאמנה למדינתנו, נכריז ביום זה קבל עם, עולם ומלואו – כי נשבענו לא להניח נשקנו, לא לחסוך מעצמנו כל עמל ותלאה, לא להירתע מכל קרבן שידרש, עד אם ימוגר האויב הזדוני ויושכן שלום עדי עד בארצנו – מולדתנו. ביום זה נחתמה פרשה מפוארת לדברי ימי ההגנה העברית – צבא המחתרת של העם היהודי במאבקו לשחרור ועצמאות מדינית, ונפתח פרק ראשון לדברי הימים של צבא-ההגנה לישראל. יהיו – טוהר הנשק, הנאמנות והמסירות לענייני האומה, הדביקות הקנאית במוסר הישראלי – של ההגנה העברית, עמוד האש, ההולך לפני מחנות צבא ההגנה לישראל. תהילת נצח להגנה העברית! יחי צבא ההגנה לישראל! היה חזקי! ”

(יעקב דורי, הרמטכ"ל הראשון, פקודת יום להשבעת צה"ל, 1948)

- לפי דברי הרמטכ"ל הראשון: מה היה תפקידה של ההגנה העברית לפני הקמת המדינה? ומה תפקידו של צה"ל?
- מהם הערכים המנחים את פעולת צה"ל לפי הרמטכ"ל הראשון?
- באילו רגעים אתם מרגישים כי אתם עושים דבר המוקדש ל"ענייני האומה" (מדינת ישראל)?

” צבאנו צעיר אך יש לו מסורת שהוא שואב ממנה. ציור-היסוד שבסמל צבא ההגנה לישראל (=ענף זית מלוכף סביב חרב) עבר לו ושרשים: היה זה סמל בוגרי הקורסים למפקדי-מחלקות, אשר הונהג בארגון "ההגנה" העברית בארץ ישראל בשנת 1943... בשל מעמד המחתרת של ארגון "ההגנה" נועד הסמל לענידה במסדרים חגיגיים בלבד. ”

(דבר העורך (אל"מ אלעזר גלילי) "מערכות", יולי 1948)

- מדוע לדעתכם היה חשוב שסמל צה"ל יתבסס על סמל "ההגנה"?
- כיצד אתם מבינים את בחירתו של בן גוריון לקרוא לצבא הישראלי "צבא-ההגנה לישראל"? כיצד אתם קושרים בין שמו של הצבא לבין סמלו (ענף זית מלוכף סביב חרב)?
- האם ההיסטוריה של כח המגן שקדם לצה"ל, רלוונטית או משמעותית עבורנו גם היום?

עם קוממיותה של מדינת ישראל קם צבא ההגנה לישראל. הצבא הישראלי הוקם בעת מתקפת דמים, על בסיס כוח המגן העברי שהיווה את התשתית האנושית, הערכית והמקצועית להקמתו. כוח המגן העברי פעל בשליחות כל הדורות ששאפו לעצמאות העם בארצו.

” עדיין לא למדנו את מלאכת המלחמה. ועתה, תוך סערת המלחמה, חייבים אנו ללמוד אותה. ולימוד פירושו גם לשכוח דברים שלמדנו בימי ההגנה כי הם לא יסכנו לנו עכשיו. המצב הוא חדש, התנאים – חדשים, והמלחמה – אחרת. מה שהיה טוב בהגנת פתח-תקוה, סג'רה ותל-חי – לא יצלח עתה להגנת ירושלים ולהגנת הדרך אליה וכו'. אנו חייבים ללמוד תורה חדשה, תורה של צבא סדיר ומלחמה מודרנית, שאף פעם לא הסכנו אליה... ושינוי זה חייב גם סתירה וגם בניין: סתירת המסגרת שנתישנה ובנין מסגרת חדשה. וסתירת הישן היתה אולי קשה מבנין החדש. לא הכל היה מן הצורך לסתור. להיפך, "ההגנה" הורשה לנו ערכים יקרים שבלי שמירתם וטיפוחם והגברתם לא יהיה ערך רב לחדש, והם: ערכי ההתנדבות, החלוציות, החברות הנאמנה, החזון הציוני, טוהר הנשק שעליהם היתה בנויה "ההגנה". אבל לאלה היה מן הצורך להוסיף אימון צבאי, משטר צבאי, משמעת צבאית – וכפיפות מוחלטת לשלטון הציבילי העליון של המדינה. ”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, מהגנה במחתרת לצבא סדיר, 1948)

- "שינוי זה חייב גם סתירה וגם בניין" מה חייב היה הצבא הישראלי לסתור (לשנות מהיסוד)?
- מדוע "סתירת הישן היתה אולי קשה מבנין החדש"?
- "ההגנה" הורשה לנו... - האם ה"ירושה" שקיבל צה"ל מ"ההגנה" עודנה נשמרת? ומה נשחק?
- מדוע חשוב, גם בימינו, להדגיש כי הצבא כפוף באופן מוחלט לשלטון הציבילי (=האזרחי) העליון של המדינה?

”בנשק זה אלחם בלי כניעה, בלי רתיעה ובמסירות נפש... [מתוך שבועת האמונים לפלמ"ח] הערב אנו מתקדשים ונכנסים אל שורות החטיבה [=חטיבת הפלמ"ח]... שבועתנו מצרפת אותנו לברית ההגנה העברית. עם השבועה אני מעלה לעיני את כל המצבים השונים בהם אנו עלולים להימצא וכיצד נוכל להתגבר עליהם. ופתאום מופיעות לפני תמונות מני קדם... הנה אראה את הגיבורים הנעלים ששירתו את עמנו אשר היו לנו לסמל... רואה אני אותם חיים בעיני רוחי: יהודה המכבי העומד לפני צבאו ומשביעו. בר גיורא, אלעזר גיבור מצדה, בר כוכבא... שלשלת הגבורה בישראל ארוכה היא... אך מאז גלינו מארצנו, לא היה לעמנו צבא שיוכל בשעת הצורך להגן, לתבוע ולהכות בשער. והנה זכינו אנו נערים ונערות צעירים, להיות חלוצים, להיות גרעין לצבא עברי עצמאי, על דגלו העברי, על נשקו ומפקדיו. עמדה לנו זכות ואנו הגענו לך... נשבענו שבועת אמונים ואותה נקיים. בבוא המבחן, בטוח אני נכדיב... גם ברגעים החגיגיים, עולה בלבנו זכר אחינו ואחיותינו שלא זכו לך... ובעלות הזכר הזה במחננו – הידיים לופחות את הרובה ומהדקות אותו ביתר שאת. ”

(שלמה וקסלר, לוחם פלמ"ח, שבועת אמונים 1943)

- מי הם גיבוריו של לוחם הפלמ"ח?
- מהי מורשת הגבורה שלך? מי הם "הגיבורים הנעלים" אשר שירתו את עמנו ואשר היו לסמל? לדעתך? מי מהם ראוי לשמש מופת לחיילי צה"ל?
- מי הם אחינו ואחיותינו שלא זכו לך?
- שלמה מדבר על הזכות להיות בברית ההגנה העברית. האם גם אתם רואים את השרות הצבאי שלכם כזכות?

” ישנם מאורעות, שלאורם חיי האדם מאבדים את ערכם: האדם נהפך לצעצוע מחוסר-ערך, או שעולה התביעה: מוכרחים לעשות משהו, אפילו במחיר החיים. רוצה אני לומר לך מלים מספר על המולדת החדשה, על החיים החדשים – כפי שאני רואה אותם. אין כוונתי להשפיע עליך. בעיניך תראה מה היא הארץ. אני רוצה לתאר, כיצד אני רואה אותה. לראשונה – אני אוהבת אותה. אני אוהבת את נופיה הרבים, את האקלים המגוון, את שלל צבעי חייה; אוהבת בה את החדש והעתיק, אוהבת אותה, כי שלנו היא! לא, עדיין לא שלנו. אך לעצמנו ובמעמקי ישותנו נחוש כי שלנו היא. שנית – מוקירה אותה. לא את הכול. אך מכבדת ומוקירה את האנשים המאמינים במשהו, הנכונים בשם היקר להם להילחם במציאות היומיומית: מכבדת את אלה החיים את חייהם לא רק בעד רגע אחד, בעד לילה אחת. ופה ישנם כאלה יותר מאשר בכל מקום אחר. ולבסוף, אני מאמינה כי זהו הפתרון היחידי לנו, לכן אינני מפקפקת אף רגע בעתידה, למרות הקשיים והמוקשים הצפויים בדרכנו. ”

(חנה סנש, לוחמת ומשוררת, מצנחני היישוב. יומן, לקראת היציאה למשימת הצניחה, 1943)

- חנה סנש מתארת מה היא אוהבת ומוקירה בארץ. ואתם – מה אתם אוהבים או מוקירים?
- למה חנה סנש מתכוונת באמירה שיש מאורעות המעלים את התביעה לעשות משהו, אפילו במחיר החיים?
- האם אתם יכולים לדמות בנפשכם מצב המצדיק סיון חיים בפעולה במסגרת השרות בצבא? אם כן – מהו?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה השנייה | התוקף המשפטי

”פקודת צבא-הגנה לישראל, מס' 4 ל'ש"ח-1948
פקודה המקימה צבא-הגנה למדינת ישראל
 לפי סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, ניתנת בזה
 הפקודה הבאה:

- 1. הקמת צבא-הגנה**
 מוקם בזה צבא-הגנה לישראל מורכב מחילות יבשה, מחיל ים ומחיל אוויר.
- 2. גיוס חובה**
 במצב חירום יונהג גיוס חובה לצבא-הגנה לישראל על כל שירותיו. גיל חייבי הגיוס יהיה כפי שייקבע על ידי הממשלה הזמנית.
- 3. חובת שבעת אמונים**
 כל אדם המשרת בצבא-הגנה לישראל חייב להישבע שבועת אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים.
- 4. איסורים**
 אסור להקים או לקיים כל כוח מזויין מחוץ לצבא-הגנה לישראל [...]
- 5. ממונה על ביצוע הפקודה**
 שר הביטחון ממונה על ביצוע פקודה זו.
- 6. שם קצר**
 פקודה זו תיקרא בשם "פקודת צבא-הגנה לישראל, תש"ח-1948".
 פקודת צבא ההגנה לישראל, הממשלה הזמנית, 26 במאי 1948
 • מה לדעתך הקשר בין סעיף 3 לבין סעיף 4?

”ועכשיו נפתח פרק חדש – מוקם צבא סדיר של מדינת ישראל, צבא החירות והעצמאות של ישראל בארצנו, בהתאם לפקודת הממשלה הזמנית שנתפרסמה ברבים על 'צבא הגנה לישראל'. בידינו של צבא זה יופקד מעכשיו בעתון העם והמולדת, ומגילת החירות של מדינת ישראל תהיה לעיניים לכל הצבאות בישראל... חוסנו המוסרי והגופני של כל חייל ומפקד ונאמנותו במילוי תפקידו – יעשו את 'צבא הגנה לישראל' מבטחיעוד לשלום האומה והמולדת.”

(מתוך פקודת היום להקמת צה"ל, הממשלה הזמנית, 31 במאי 1948)

צבא ההגנה לישראל הוקם מתוקף פקודת צבא ההגנה לישראל מטעם הממשלה הזמנית, מיום י"ז באייר תש"ח, ה-26 במאי 1948, ופועל מתוקף חוק יסוד שקובע כי צבא ההגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל נתון למרותה של הממשלה ולחוקיה וכי אין להקים או לקיים כוח מזין מלבדו. ייעודו של צבא ההגנה לישראל הינו להבטיח את קיומה של מדינת ישראל, ריבונותה ושלמותה הטריטוריאלית, להרתיע אויב, להגן על ביטחונם של אזרחיה ותושביה ולנצח בכל עימות צבאי.

”צבא ההגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל. צה"ל פועל בכפיפות לרשויות השלטון האזרחי הדמוקרטי ולחוקי המדינה. מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל ועל עצמאותה, ולסכל מאמצי אויב לשבש את אורח החיים התקין בה. חיילי צה"ל מחויבים להילחם, להקדיש את כל כוחותיהם, ואף לחרף את נפשם להגנת מדינת ישראל, אזרחיה ותושביה. חיילי צה"ל יפעלו על פי ערכי צה"ל ופקודותיו, תוך שמירה על חוקי המדינה וכבוד האדם, וכיבוד ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.”

(הפתיחה למסמך רוח צה"ל)

• מהי משמעות היותו של צה"ל "צבאה של המדינה" לתפיסתו הערכית? התוכלו לחשוב על דוגמאות?

- ”**חוק יסוד: הצבא, 1976**
- 1. צבא-הגנה-לישראל הוא צבאה של המדינה.**
 - 2. כפיפות למרות האזרחית:**
 - א הצבא נתון למרות הממשלה
 - ב השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הביטחון.
 - 3. ראש המטה הכללי:**
 - ד הדרג הפיקודי העליון בצבא הוא ראש המטה הכללי.
 - ה ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הביטחון.
 - ו ראש המטה הכללי יתמנה בידי הממשלה לפי המלצת שר הביטחון.
 - 4. חובת שרות וגיוס:** החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו.
 - 5. הוראות ופקודות בצבא:** הסמכות להוציא הוראות ופקודות המחייבות בצבא תיקבע בחוק או מכוחו.
 - 6. כוחות מזוינים אחרים:** אין להקים או לקיים כוח מזויין מחוץ לצבא-הגנה לישראל אלא על פי חוק.”

”עם הפיכת ההגנה לצבא – אסור היה להסתפק במרות פיקטיבית של המדינה. צבא שאינו כפוף באופן מוחלט לשלטון הדמוקרטי של העם – הרי בסופו של דבר שהוא משתלט על העם ומוליד אנרכיה צבאית... חייל חייב לציית ולתת כל מה שיש לו, ובלא הרהור וזיכוח, גם כשפוקדים עליו להיהרג. הצבא בנוי על משמעת שאינה יודעת גבולות. כשנוטלים זאת מהצבא, הרי הוא נעשה אספסוף מסוכן ללא כח עמידה. תנאים חמורים אלה אפשר להשליטם בצבא רק אם יש בו חברות ושוויון, ורק אם כל חלקיו כפופים לרשות האחת שהיא האחראית על מאמץ המלחמה ועל הביטחון. לא יתכן צבא שרובו כפוף לשלטון הכללי של העם, וחלקו כפוף לאיזה שלטון אחר, גלוי או נסתר.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, מהגנה במחתרת לצבא סדיר, 1948)

- מדוע לדעתך צבא שאינו כפוף לשלטון דמוקרטי, מוליד אנרכיה צבאית?
- מהו התנאי לשמירתו של הצבא ככוח לגיטימי?
- "תנאים חמורים אלה [של משמעת] אפשר להשליטם בצבא רק אם יש בו חברות ושוויון", מדוע?
- מה דעתכם? מסכימים?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה השלישית | המורשת

”מפקדים! זכותם גדולה – אתם וחייליכם – שרבות ומאות אלפים חיילים ומפקדים מבני ישראל בכל ארצות הגולה – לא זכו לה במשך דורות: לשרת מחדש בצבא – ישראל, במולדת ובמדינת ישראל. בשבועה שנשבעתם עכשיו נצטרפתם לשלשלת המצביאים העברים מימי יהושע בן נון, השופטים-הלוחמים והמשחררים, מלכי יהודה וישראל, נחמיה בן חכליה, החשמונאים, גבורי מלחמת הרומאים, בימי הבית השני ולאחריו. השלשלת שנותקה בימי שמעון בר כוכבא ועקיבא בן יוסף – חושלה בימינו מחדש, וצבא ישראל בארצו דרוך שוב לקרב, להילחם על חירות האדמה והמולדת, על קיבוץ גלויות, על בנין נשמות ארצנו, על משמר של שוויון, צדק ושלום לאור חזונם של נביאי ישראל...”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון. יום השבעת פורום מטכ"ל הראשון 27.06.1948)

- מהי כונתו בן גוריון באמירתו "לשרת מחדש בצבא ישראל"?
- למי מצטרפים לוחמי צה"ל בתפיסת בן גוריון?
- מה מבקש בן גוריון להגיש בתיאור דורות הלוחמים?

”שרשרת היסטורית רצופה של עמידה יהודית על הנפש, נמשכת מנאומי של אלעזר בן-יאיר במצדה, דרך פסוקי האחרון של טרומפלדור ועד פקודת-היום האחרונה של מרדכי אנילביץ'. כשם שעמדו לוחמי מצדה כאחרונים בחומה, כך עמדו מורדי הגיטאות על חומותיהם ההרוסות של העם היהודי באירופה... חמש שנים מבדילות בין שנת 1943 לשנת 1948, בין מרד הגטאות לקרבות השחרור בארץ-ישראל. חמש שנים בחיי עם עתיק, אשר עמד בכל המסות והמוראים ולא נכנע, חמש שנים בלבד מפרידות בין הנורא באסונות שידע עמנו לבין הנפלא בנצחונות... אחת אנו יודעים: הם הומתו בכל המתות המשונים משום שהיו גולים, משום שהיו השונים, משום שהיו החלשים ומשום שלא הייתה מדינת ישראל בימים הרעים ההם. לכן פועמת בנו היום התחושה שהכוח הוא הכרחי. לכן נשבענו להיות חזקים וחמושים, לכן החלטנו לא לסמוך על חסדי יריבים ולא להתנות את זכות קיומנו להסכמת אחרים... אנו, חיילי צבא ההגנה לישראל שזכינו בחירות ארצנו, מצדיעים לגיבורי הגיטאות, אשר חלמו ולחמו על הארץ ואליה לא באו.”

(הרמטכ"ל דוד אלעזר (דד), יום השואה, 1973)

- מה מדגיש דוד דוברי?
- מהי המשמעות של דבריו לשירותכם בצה"ל היום?

”לוחמי חיל האוויר, האויב המצרי המשתחף והמתגרה הניף ידו עלינו לכלותנו, לחיל האוויר – אגרופו הקמוץ של צה"ל – ניתן הצו. המראנו לקרב. החלה החוליה השלישית במלחמתנו לעצמאות וקוממיות במולדתנו ההיסטורית. החוט המשולש 1967-1956-1948 לא ינתק. שוב חברו עלינו אויבים מכל עבר.”

רוחם של גיבורי ישראל בכל הדורות תלווה אותנו בקרב. גבורתם בת האלמוות של לוחמי יהושע בן-נון, גיבורי דוד המלך, המכבים, ולוחמי מלחמת הקוממיות וסיני תשמש לנו מקור ממנו נשאב כח ותעצומות רוח להלום באויב המצרי המאיים על בטחוננו, עצמאותנו ועתידנו. במיגורו המוחץ, נבטיח שלום ובטחון לנו, לבנינו ולדורות הבאים. טוסו, עוטו על האויב, הכו בו עד חרמה, השמידו מלעותיו, הפיצוהו במדבר לכל עבר, למען ישכון עם ישראל לבטח בארצו לדור ודור.”

(האלוף מוטי הוד, מפקד חיל האוויר, פקודת יום לפתיחת מבצע מוקד, בפתיחת מלחמת ששת הימים)

צבא הגנה לישראל יונק מהמורשת ומעוז רוחם של הלוחמים העברים בכל הדורות מימי יהושע בן נון, השופטים, מלכי יהודה וישראל, המכבים, גיבורי המלחמות ברומאים, הלוחמים והמורדים בגלויות ובתקופת השואה, לוחמי הבריגדה היהודית וארגוני כוח המגן העברי בארץ ישראל, אשר לחמו וחירפו נפשם במאבק לעצמאות העם בארצו ולמען חירות ישראל.

”צבא הגנה לישראל מונה רק כשנתיים, אולם צבאך רך זה אינו אלא נצר מגזע צבאי עתיק יומין, אחד הצבאות העתיקים ביותר בעולם. ההיסטוריה הצבאית היהודית ימיה כימי העם היהודי, ומונה כארבעת אלפים שנה. אברם העברי עשה מלחמה עם כדלעומר מלך עילם ותדעל מלך גויים, ואמרפל מלך שנער ואריון מלך אלטר להציל את קרוביו אשר נפלו בשבי במלחמת תשעת המלכים בעמק שידים (בראשית י"ז). מלחמתו הראשונה של העם היהודי באה מיד אחרי יציאת מצרים – זו הייתה המלחמה עם האויב המסורתי של ישראל, עם עמלק, ובראש המלחמה עמד המצביא הראשון בישראל – יהושע בן-נון, והמלחמה ניטשה ברפידיים, באותה הסיביבה שבו נערך הקרב האחרון של צבא הגנה לישראל בימינו, הקרב על שחרור הנגב מידי מצרים בסוף 1948. ואחרי המלחמה ברפידיים נלחמו צבאות ישראל בכנעני ובאמורי, במואב ובאדום, בפלשת ובארם, במצרים, באשור, בבבל ובערב, ביוון וברומא. וההיסטוריה הצבאית לא נסתתמה עם חורבן הבית ולא עם תבוסת בר-כוכבא. במאה השביעית אחרי הספירה הנוצרית עוד נלחם צבא יהודי בבית עם פרס תחת המפקד בנימין מטבריה בצבא הביזנטי, ובסוף המאה האחת עשרה, בשנת 1100, נלחמה חיפה היהודית בנוסעי הצלב, ורק לאחר שהצי הוונציאני צר על חיפה מהים וצבאו של טנקרד סגר על חיפה מהיבשה, נפלה חיפה היהודית אחרי קרב נואש של שבועיים.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, ייחוד וייעוד, 1950)

”ממולנו – צלילתה הנאדרת של החומה. מאחורינו קבר דוד, מערה המוקפת גדר יפה וגינה ורגלינו עומדות על הר ציון.”

ההיסטוריה חוזרת על עצמה: כל כובשי ירושלים עמדו תחילה על הר ציון, שהיה גם בימי מלכות ישראל הקדומה המפתח לשלטון על ירושלים. מדרום – מתפתל עמק הינום הידוע יותר כגיא בן הינום. בהמשכו של הרכס נמצא הר הבית, זה ההר עליו היה ישראל מקריב את קורבנותיו בימי חג ומועד. גם הלילה מאיימת עלינו אישיו של גיא בן הינום, וגם הלילה אנו נקראים להקריב קורבנות. היירצה קורבננו?”

(ר. עזריה, עם הפרושים (חטיבת הראל של הפלמ"ח) - רשימות של כתב צבאי, 1948)

- האם יש מקום בארץ בו שרתת שהעלה במחשבתך את הדורות הקודמים שפעלו בו?
- האם זיכרון העבר מוסיף משהו למשמעות השרות בהווה? הסבירו.

”כאן שוטטנו בדרכי הארץ, נשמנו אווירה של מודיעין, ראינו את נוף הגבעות החשופות, טיפסנו על הצוקים, עלינו וירדנו בדרכים ובשבילים שבהם הלכו המכבים. הרוח נתמלאה חיות, לבשה עור, עצמות וגידים.”

רוח המכבים הפכה לתכסיס המכבי, וידענו איך יכולים מעטים ללחום נגד רבים, איך ידעו מתי מספר להתגבר על מחנות. רוחם הפכה לתכסיס שלנו, אמונתם הפכה נשק. כי צדק מוכרח להתגשם כאן ובשבילנו.

ולא חלום על צדק, לא תפיסה מופשטת על מושג הצדק. הצדק צריך כאן להיות ממשי. הוא יצמח כשדות החיטה, השעורה והדגן, בשדות שזורעים אותם בדמעה וקוצרים ביניה ואם יש הכרח משקים אותם גם בדם.”

(יצחק שדה (הצוק), ממפקדי "ההגנה", ממיסדי הפלמ"ח ומפקדו הראשון, אלוף בצה"ל, דם המכבים)

- כיצד שימשו המכבים כהשראה ללוחמי הפלמ"ח?
- אילו נקודות דמיון ניתן למצוא בין המאבק לעצמאות בימים ההם ובהקמת המדינה?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה הרביעית | המחויבות

” חובת השרות לעם - השיא שהייתה לי תמיד אש ואור חיים. לא הכרתי ייעוד נשגב יותר וקדוש יותר לבן תמותה, מאשר הייעוד לשרת את עמו. הדבקות והתעודה והנאמנות לשולחי - בחירי העם המוסמכים, היו המצוות אשר אותן שאפתי והשתדלתי בכל רצוני ומאודי לקיים בכל עניין ובכל מעשה. בנאמנות אדוקה למצוות אלו, ראיתי מבחן ואם נכשלתי אי פעם, בשוגג נכשלתי ולא בזדון.”
(יעקב דורי, הרמטכ"ל הראשון, 1949)

” ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני.”
(בראשית פרק כ"ב, פסוק א')

” האדם מטבעו אוהב חופש, וסולד הגבלות של חירותו. החוקים המגבילים את חופשנו של אדם נשמרים לאורך ימים כל עוד רובו של הציבור מכבד אותם ודעתם נוחה מהם והם תואמים לצרכיו. ככל שהחוקים הם למורת רוחו של הציבור ונוגדים את צרכיו, כן פוחתים הסיכויים לשמירה החוקים מרצון. הצבא, אף כי הוא מצווה על משמעת חמורה יותר מן הציבור האזרחי, הרי הוא נשאר ציבור של בני אדם שפועלות בהם נטיותיהם הטבעיות. כל זמן שמטילים על צבא משמעת פורמאלית הנשענת רק על כוחה של פקודה ועל משטר מוכני, ואין החיילים משוכנעים כי אמנם מוצדקת היא ונחוצה - ימצאו פרוצות לעקיפת החוק ולמציאת צידוק לעבירותיהם. גם חיי הצבא, למרות חרצובות המשטר, מניחים אפשרויות רבות להתחמקות ממילוי חובה ולהפרת חוק ומשטר... משמעת עליונה שגורם הכפייה ינטל ממנה ככל האפשר... משמעת שתוכה רצוף אחריות והכרה ברורה של החיילים, שהחוקים הפורמאליים אינם אלא קליפה השומרת על התוך... העידה על עצמה במבחני הקרב שהיא חזקה ויעילה יותר מזו הפורמאלית.”
(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מגמות ומעש, 1953)

- מהו מקור הציות לחוקים המגבילים את האדם, לדעת אלון?
- מהי ההבחנה של אלון בין סוגי המשמעת?
- איזו משמעת אפקטיבית יותר לדעתו? ולדעתם?

” זה הזמן שלנו עכשיו להיות אלה שקמים, עולים על וסטים- קסדות ודואגים שהגבול שלנו יהיה מוגן. ולכל משימה שנידרש, מול כל כוח שנידרש, נעשה את זה על הצד הטוב ביותר. אם אנחנו לא נעשה את זה, אין לנו פה זכות קיום.”
(סרן אורי לביא, מ"פ בגדוד 13 לחיילי בתדרוך לקראת כניסה ללבנון, 2006)

- מה מדגיש לביא בדבריו?
- מה לדעתכם בונה נכונות מהסוג שלביא מביא לדבריו?
- מה הקשר בין דבריו של סרן אורי לביא לבין דבריו של יגאל אלון?

חיילי צבא הגנה לישראל ומפקדיו נכונים למבחן העליון של מסירות הנפש בקרב ולניצחון בכל עימות, מתוך מחויבות עמוקה לנוסח השבועה: **”הנני נשבע ומתחייב בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקיה ולשלטונותיה המוסמכים, לקבל על עצמי ללא תנאי וללא סייג עול משמעתו של צבא ההגנה לישראל, לציית לכל הפקודות וההוראות הניתנות על ידי המפקדים המוסמכים ולהקדיש את כל כוחותיי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת ולחירות ישראל.”**

” צבאנו לא הסתפק בשללול חמרי ועכני בלבד. ידענו מהרגע הראשון, כי סוד הניצחון הוא לא בנשק וגם לא באימון ובארגון, אם כי אלה חשובים וחיוניים כמוהם, אלא ברוח האדם, בחזון הפועם בלב ומחשל רצון הלוח, מנצחים לא בכוח הפקודה אלא בכוח השליחות [...] ומשנה לשנה גבר בצבא רוח הגבורה, הנאמנות והאחוזה, ואם מותר להגיד - רוח העקידה, זאת אומרת כושרו של אדם לחרף נפשו למוט על חזון חייו וחזון חיי עמו, ואיני יודע אם יש בעם גוף יותר מלוכד, מסור, אסיר-יעוד מצה”ל.”

- (דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, "רוח העקידה בצה"ל", דברים למסיימי קורס קצינים, 1955)
- מה מדגיש בן גוריון בדבריו?
 - כיצד אתם מבינים את אמירתו כי צה"ל הוא "אסיר-יעוד"?
 - איזה סוג של משמעת מבקש לטפח בן גוריון? כיצד מטפחים משמעת פנימית הנשענת על רצון ומחויבות? כיצד אנחנו בתפקידנו תומכים בטיפוח נכונות מסוג זה?

” מלחמה אם אין מוצא נפש ניצחון רוצה” (שאל טשרניחובסקי) - זה טעם מפעלנו. הוא נועד למלחמה, אבל אין אנו ששים אלי קרב, ולמלחמה נצא רק באין מוצא! נפשנו אינה רוצה "למות עם כלשתים" — נפשנו ניצחון רוצה, ניצחון של צבאות ישראל, של עם ישראל, של תקוות ישראל! ועלינו שומה שבתולדות ישראל יירשם מפעלנו, מפעל ההגנה, באותיות זוהר.”
(משה סנה, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", 1944)

” ואמר אלהם שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על-איביכם; אל-ירך לבבכם, אל-תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו--מפניהם.”
(דברים פרק כ', פסוק ג')

”...וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצווארו ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי ששפך דמי הכול.”

” חברי, לא תזדמן לכם שעה אחרת, שיש בה הכרח גדול יותר בעוז נפש ובבוז לסכנות משעה זו, שכן אם נילחם עכשיו באומץ לב - ניתן לנו לשוב ולזכות בחירות, שהיא חביבה על כל הבריות בזכות עצמה [...] הילחמו לפי כורח השעה ושימו אל לבכם, שהמוות צפוי גם לבני אדם שאינם נלחמים [...] היכינו אפוא ברוחכם, כי מחר עם שחר תתנגשו עם האויב.”
(נאום יהודה המכבי אצל יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים)

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה החמישית | היסודות והתשתית

”אני רואה את צה"ל על יחידותיו הסדירות, אנשי המילואים ותושבי הספר - משפחה אחת, מלוכדת בשירותה את העם ויונקת ליכודה מרוח איתנה ואחוות לוחמים. צבא-הגנה לישראל, אינו אלא ישראל כולה, הערוכה צבאית להגנתה. נשמור, איפוא, בקנאות על אהבת העם לעוז נשקו, לטוהר מדיו ולרוממות רוח הקרב.”
(צבי (צ'רה) צור, הרמטכ"ל השישי של צה"ל, 1961)

”ועכשיו נפתח פרק חדש - מוקם צבא סדיר של מדינת ישראל, צבא החירות והעצמאות של ישראל בארצנו, בהתאם לפקודת הממשלה הזמנית שנתפרסמה ברבים של 'צבא הגנה לישראל'. בידיו של צבא זה יופקד מעכשיו ביטחון העם והמולדת, ומגילת החירות של מדינת ישראל תהיה לעינים לכל הצבאות בישראל.”
(דוד בן גוריון, ראש הממשלה, פקודת יום להקמת צבא הגנה לישראל, 1948)

- מהי "מגילת החירות"?
- מהו המצפן הערכי שמתווה מגילת העצמאות לצה"ל? אילו ערכים רלוונטיים לזמננו, לדעתכם?

”זכותו של החייל לשמירת כבודו, הוא גם חובתך, המפקד, להעניקה. חייל שכבודו נרמס לא יצא בקרב, ומפקד שרמס את כבוד חייליו ילך אל הקרב לבד. רוחם של חייליו לא תהיה עימו... קיים קשר הדוק בין רמתו הערכית והמוסרית של צה"ל להתנהגות החברה כולה. משמעות הדבר נוגעת להתנהגותו של כל אחד ואחד מאיתנו. נשמור על ביטחונה של מדינת ישראל ועל חוסנו המוסרי של צה"ל ונהיה ראויים לאמון העם בישראל.”
(שאול מופז, הרמטכ"ל ה-16, חבר כנסת ושר בממשלת ישראל)

- כיצד אתם מבינים את דבריו של מופז כי: "חייל בשרות שכבודו נרמס לא יצא בקרב"?
- מניסיונכם, כיצד נשמר או נפגע כבוד החייל בשרות?
- מה לטענתו של מופז מחזק את אמון העם בצה"ל? האם אתם מסכימים עם דבריו?

”התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצידקת ענינו, של אהבה עמוקה למולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם - להבטיח קיום האומה במולדתה, לקיים - ואפילו יהיה זה במחיר חייהם - זכותו של עם ישראל לחיות חיים במדינתו - חופשי עצמאי בשלום ושלווה.”
(יצחק רבין, הרמטכ"ל ה-7 ראש ממשלה ושר בממשלת ישראל, נאום הר הצופים, 1967)

- מהו מקור הכוח של הלוחמים, לדעתו של רבין?
- מהי "צדקת ענינו"? מה משמעותה למשימת צה"ל?

מדינת ישראל מבטאת בערכיה, סמליה ומוסדותיה את היותה הבית הלאומי של העם היהודי לצד מקומה כמדינה דמוקרטית המושתתת על "יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל" (הכרזת העצמאות). לפיכך יפעל צבא ההגנה לישראל ברוח הכרזת העצמאות לאור ערכי המורשת היהודית, מורשת המדינה, מורשת הקרב, מוסר הלחימה וערכים דמוקרטיים ואוניברסליים כפי שאלו באים לידי ביטוי ב"רוח צה"ל". מפקדי צבא ההגנה לישראל מחויבים לשמירה על כבוד האדם ויעפחו את תחושת השייכות למדינת ישראל, סמליה וערכיה ויפעלו לחיזוק הזהות הלאומית, הכרת המורשת היהודית והציונית והנחלת זיכרון השואה, כבסיס לתחושת השליחות, מסירות הנפש והמחויבות להגנת המדינה.

”הדבר החשוב ביותר באדם הלוחם הוא רצונו להלחם ורוחו העשויה ללא חת. וכאן נעוץ תפקידכם החשוב ביותר - בשטח האימון והחינוך.”

המשימות החינוכיות המוטלות עלינו ברורות: להפוך כל אזרח ישראלי (ותיק וחדש) ללוחם, וכל חייל ולוחם בצבא - לאזרח-שותף במאמץ הבנין והיצירה. לבנות יחידות צבאיות, מלוכדות, איתנות ונועזות. להקים את צה"ל כגוף כביר-כוח שיהיה מסוגל לחרף נפשו על משמר בטחונה של מדינת ישראל ולמגר כל תוקפן. לחנך יחידות וחיילים המוכנים להחליץ לעזרת העם בכל תפקיד חלוצי וקשה יוטל על צבאנו - אם במשמר ואם בקרב, אם ביישוב הארץ ופיתוחה, ואם בקליטת העליה.”
(יגאל ידין, הרמטכ"ל השני ושר בממשלת ישראל למפקד הצעיר בצה"ל, 1951)

- אל מי מפנה ידין את דבריו?
- האם דבריו רלוונטיים לימינו?

”מאז ומתמיד הרגשתי שונה מכולם. כשהגעתי למחנה הקיץ הייתי לראשונה בחיי בסביבה יהודית. הגיעו לשם יהודים מכל העולם - יהודים רפורמים ולצידם כאלה שהיו יותר מסורתיים... ראיתי איתי לנגד עיני את היהדות והתחברתי לערכי הציונות. הבנתי שישראל היא המקום בשבילי... אמרתי להורים שלי: 'טוב מצאתי תוכנית. אני הולכת לעלות לארץ ישראל ולשרת בצבא... בפעם הראשונה שהייתי עם מדים, בהשבעה, כשברקע התנגנו שירת התקווה וירושלים של זהב, לא הצלחתי לעצור את הדמעות... זאת הפעם הראשונה שאני אמילי פיין האמריקאית, עם מדים, עומדת יחד עם כולם, מסתכלת על דגל ישראל בגאווה. זה היה מאוד מרגש בשבילי.”
(סמלת אמילי פיין)

”בהרים כבר השמש מלהטת/ ובעמק עוד נוצץ הטל אנו/ אוהבים אותך, מולדת, בשמחה, בשיר ובעמל// ממורדות הלבנון עד ים המלח/ נעבר אותך במחרשות/ אנו עוד נשע לך ונבנה לך/ אנו יפה אותך מאד//
נלבישך שלמת בטון ומלט/ ונפרש לך מרבדי גנים/ על אדמת שדותיך הנגאלת/ הדגן ירניו פעמונים//
המדבר - אנו דרך בו נחצבה/ הבצות - אנו נובעין/ מה נתן לך עוד להוד ושבע/ מה עוד לא נתנו ונתן// בהרים זרח אורנו/ אנו נעפילה אל ההר/ האתמול נשאר מאחורינו/ אך רבה הדרך למחר//
אם קשה היא הדרך ובוגדת/ אם גם לא אֶחָד יפל חלל/ עד עולם נאהב אותך, מולדת אנו לך בקרב ובעמל!”
(נתן אלתרמן, משורר, מחזאי, עיתונאי, סופר ומתרגם, זוכה פרס ישראל לספרות, שיר בוקר 1932)

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה השישית | הזיקה למולדת ולמדינה

” הייתי בפריז וגם ברומא, /ראיתי את שבעת פלאי תבל/ בקוטב הצפוני וגם דרומה, / אך אין מקום כמו ארץ ישראל./ וכמו גלויות של נוף יפות/ תמונות בזכרוני עפות, / כמו בעד עדשה של מצלמה/ בתרמילי אותן אשא/ בכל מקום, בכל מסע/ קטעי פסיפס מתוך תמונה שלמה./ שלום לך ארץ נהדרת, / עבדך הדל נושא לך שיר מזמור./ גם אם לעיתים נודד אני על דרך, / מה טוב לנדוד אך טוב יותר לחזור./ צריחי המגדלים בירושלים/ וסמטאות השוק הצבעוני/ גגות הרעפים של גבעתיים/ הניבטים מבעד חלוני./ את האביב בתל אביב, / את סבתי ואת סבי, / את החלה ואת נרות שבת, / את ים המלח מול אדום/ ואשת לוט צופה לסדום/ ואת הקיץ בואך אילת./ שלום לך ארץ נהדרת... מימיה הכחולים של הכנרת והרקיע התואם מעל/ והרגשת הבית המוכרת/ בתוך עורקי זרמת כמו חשמל./ הרי גליל והשומרון, / הפרדסים שבשרון, / וילדים בגן המושבה, / את הכרמל ואת הים, / אחד אחד ואת כולם, / תמיד קורצים, אומרים ברוך הבא.”

(אילן גולדהירש, שלום לך ארץ נהדרת)

- מהם הנופים שאוהב המשורר בארץ?
- ציינו שלוש תמונות נוף שאתם אוהבים בארץ. ספרו עליהן - מדוע בחרתם דווקא בהן?

” אוהב אני את עמי ואת ארץ ישראל: זה ה'אני מאמין' שלי, זו מלאכת חיי, ואין לי צורך עוד בשום דבר בעולם”

(זאב ז'בוטינסקי, מנהיג, סופר, נאם ומשורר ציוני)

- כיצד אתם מבינים את דבריו של ז'בוטינסקי?
- האם אתם מזדהים עם אמירתו?

” שם נהיה בבית, לא אצל זרים. והלא תדע מה זה "בבית", לא אצל זרים, בשביל מי שמתדפק כל ימי חייו על דלתות זרים ואין עונה, בשביל מי שמקבל תמיד בעיטות ובוז במקום לטיפות ומנוחה. מאמין אני: יבוא יום ואני, עייף ומיוגע מעבודה קשה, סקור אסקור בשמחה וגיל את שדותיי אני בארצי אני. ולא יאמר איש: 'לך לך, נבזה, מכה; זר הנך בארץ הזאת!' וכי ימצא איש ויאמר כך, בכוח ובחרב אגן, אקום ואגן על שדותיי, על זכויותיי. יבוא! מאחורי שדותיי, מימיני משמאלי חבריי... ואם אפול בקרב, מאושר אהיה, יודע לשם מה אני נופל. אבל קרוב לודאי שלא נילחם, גם לא ניפול. לא יהיה צורך בזה. יהיה צורך בעבודה ונעבוד.”

(יוסף טרומפלדור, לוחם, מנהיג ציוני סוציאליסטי וחלוץ, מכתב לחבר, 1906)

- מדוע בחר טרומפלדור (שהיה קצין בצבא הרוסי) לחיות דווקא בארץ ישראל?
- מהו אורח החיים שראה בדמינו?
- מה משמעות "בית" עבורך?

” אני מאמין שאין דרך טובה יותר לחוש את הקשר לארץ ישראל מאשר להלך בה לאורכה ולרוחבה. לחצות את עמקיה, להעפיל אל פסגות הריה, לסייר בשביליה - גם הנידחים ביותר. כך, כאשר אתה מסייר ברגל ברחבי הארץ, מתבשם מנופיה ורואה במו עיניך את שרידיה הקדומים וישוּבֵיה החדשים, אתה מרגיש את הקשר האמיתי לארץ ישראל ואת היותך בן הארץ הזו.”

(פרופ' זאב וילנאי, חתן פרס ישראל וחוקר ידעית הארץ)

- מה, לדעת וילנאי, יוצר "קשר אמיתי" אל הארץ?
- וילנאי עצמו לא נולד בארץ. באיזה מובן הוא "בן הארץ הזו"? מה דעתך על טענה זו?
- מה יוצר אצלכם את "הקשר האמיתי לארץ ישראל"?

צבא ההגנה לישראל רואה בקשר למולדת ולמדינה אבן יסוד בתחושת השליחות והמחויבות של משרתיו. לעם היהודי יש זיקה היסטורית, תרבותית ודתית לארץ ישראל ולירושלים בירת הנצח של העם היהודי. התנועה הציונית חתרה למימוש זיקה זו, שראשיתה בתנ"ך והמשכה בשיבת העם לארצו ובהקמתה של מדינת ישראל. לפיכך יפעלו מפקדי צה"ל לחיזוק הקשר למולדת ולמדינה מתוך זיקה למורשת העם בארצו והמחויבות לרעיון הציוני, שבמרכזו חיי חירות וריבונות יהודית בארץ ישראל.

” עם כל מכלול הקוצים והצמחים שנכנסו לי לגוף אפשר להקים ערוגה של מטר על מטר, אבל אלו לא סתם קוצים, אלו קוצי ארץ ישראל... טובים לי קוציה של ארצי מכל פרחי תבל.”

(טגן אוריאל פרץ ז"ל, נפל בלבנט 1998)

” קטנה היא ארצנו, ואף על פי כן רבים בה המרחבים הבלתי ידועים, אשר רגל עברי לא דרכה בהם. לפיכך שקד הפלמ"ח לגלות את הארץ לנוער העברי ולטעת בו באורח מוחשי, את הרגש החי אל ארץ ישראל השלימה לא כמשאת נפש ערטילאית אלא כמולדת... רוח זו שנחשלה בהווייה הפלמ"חית, היוותה נשק שאינו בר החלדה ובר החרמה. על סף מלחמת השחרור היוותה נשק סמוי, שהשלטון העוין אינו יכול לפרקו ולהשביתו... נושא עמו אוויר הפסגות של מצדה ואת החלטתם הנחושה של לוחמיה, ובאלה פתח את מלחמת השחרור.”

(ישראל גלילי, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", ראשונים תמיד, 1953)

- כיצד נוצר "קשר חי" אל הארץ, לפי גלילי?
- תארו מקומות בהם טיילתם - לאילו נופים אתם קשורים?
- גלילי מציין את מצדה: האם חשוב להכיר את עברה של הארץ? כן/לא? הסבירו.

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה השביעית | הממלכתיות

” כאשר מתרחקים מפקדינו מתחומי הישוב, ניתקת מהם מערכת מושגים המלווה את חיינו בחברת השפע. בקרב אין סובסידיות, אין קיבוץ, אין איגוד מקצועי ואין הורים שעוזרים. בשעה זו ניצבים בגלמודיותם אתה – מול יחידתך – נגד האיוב. ורק מזה שיש לך בעצמך ובכוחך המאמץ הגופני העליון – רק זה יכריע את הכף.”

(משה דיין, הרמטכ"ל הרביעי ושר בממשלת ישראל, מפה חדשה – יחסים חדשים, 1969)

- משה דיין טוען שבקרב עצמו זהות הלוחם מבטלת את כל הזהויות ה"אזרחיות". מנסיונכם – האם אתם מסכימים איתו?
- האם יש זהויות "אזרחיות" שדווקא מחזקות את רוח הלחימה? אם כן, הביאו דוגמאות.

” מעולם לא הוטלו על הפלמ"ח תפקידים החורגים מגבולות המשימה הכללית של "ההגנה", ומעולם הוא לא הוגדר כצבא של מעמד הפועלים... הפלמ"ח גילם את אהוות הנוער העברי לכלל גוויני. היתה זו הכרתם האיתנה של בוני החטיבה, להיזהר מן ההתגדלות, שלא ליהפך למעין חבר נבחרים, גם לא מעין מפלגה אחת, וכן להימנע מהקמת מחיצות בנוער כדי ללכד את רובו סביב המשימה המרכזית... נער שבא בסודו של הפלמ"ח לא היו שואלים לזהותו המפלגתית. החברים נמנו על מפלגות שונות אף יריבות... הפלמ"ח הניח לתנועות הנוער את עצמאותן הפנימית. הוא פנה אל המצפון הציוני של תנועות הנוער ואל "הזיק החלוצי" הטבוע בכל עם, וקרא את הכל להתאזרות משותפת – להתלכדות בשורות "ההגנה".”

(ישראל גלילי, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", ראשונים תמיד, 1953)

” רשאי קצין להימנות על מפלגה מדינית, ואף רצוי שיעשה כן, שהרי אזרח שווה זכויות הנהו, ואיש הצבא, השליח הלאומי, נקרא לעירנות מדינית מיוחדת, אולם המפקד הישראלי נושא משרה בעלת תוכן לאומי כללי, ולכן, יותר מכל שליח ציבור אחר, חייב המפקד לדקדק עם עצמו, שלא יסטה מגישה אובייקטיבית וצודקת, כשם שהדבר נתבע משופט במדינה. מובן מאליו, שבחירת המפקדים ושיבוצם בתפקידיהם צריכים להיות נקיים לחלוטין מאפליות כלשהן. רק כושרו של המפקד, התאמתו ונאמנותו למדינה צריכים לשמש קריטריון יחידי בשיקולי המינויים והשיבוצים בצה"ל. אפליה בשרות הצבאי לא זו בלבד שהיא פסולה מבחינת החוק והדמוקרטיה, אלא שהיא הרת סכנות מבחינת כושרה הצבאי של מדינה קטנה כישראל. מכאן המגמה לקיים את צה"ל - שמשרתים בו ומסתכנים בו בני העם כולו - כמכשיר כללי על-מפלגתי המשמש את העם כולו.”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

- אלון טוען שראוי שלמפקד תהיה עמדה פוליטית, כיצד הוא מנתק את עמדתו?
- מהי הסיבה שיותר מכל שליח ציבור אחר חייב המפקד הישראלי לא לסטות מגישה אובייקטיבית? מה דעתך על שתי הדרישות של אלון?
- מה הסכנה שמינויים בצבא יקבעו משיקולים "פוליטיים", לדעתו?
- מדוע על צה"ל להישאר שליח לאומי "על-מפלגתי" לדברי אלון? האם אתם מסכימים עם דבריו?

צבא ההגנה לישראל הינו צבא ממלכתי ולפיכך רק שיקולים צבאיים ושיקולי הביטחון הלאומי ינחו את קבלת ההחלטות והפעולות של מפקדיו וחיליו. חיילי צבא ההגנה לישראל ומפקדיו כפופים למרותה של ממשלת ישראל, חוקיה ופקודות צה"ל. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחיליו ימנעו מנקיטת עמדה פוליטית-מפלגתית, יפעלו ביושרה ובנייטיות ועדיפו את מחויבותם לצה"ל ולביטחון המדינה על פני כל שיקול ומחויבות אחרים.

” כושר הפעולה של המדינה אינו תלוי אך ורק בכושר הפעולה של מוסדותיה הרשמיים – הכנסת, הממשלה והמנגנון הממלכתי, כלומר: עובדי המדינה, הצבא והמשטרה. יותר אולי מכל מדינה אחרת תלויה מדינת ישראל ברוח וברצון הפועם בעם כולו, בנכונות של כל אחד מאזרחי המדינה לעשות חובתו לכלל, ברגש של האחריות הממלכתית של כל תושב. מבלי שהעם כולו יוכשר וירצה לשאת בעול המדינה – אולי העול הכבד ביותר שיש לאיזו מדינה שהיא – לשווא יעמלו המוסדות הרשמיים.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, חזון ודרך)

- כיצד אתם מבינים את האמירה כי כושר הפעולה אינו תלוי אך ורק בכושר הפעולה של מוסדותיה הרשמיים?
- מהי כוונתו של בן גוריון באמירה "רגש של אחריות ממלכתית"?
- מדוע יש צורך בהתייחסות של כלל העם?

בתום מבצע 'חורב' בתש"ט, נאלץ צה"ל להתאם להחלטת מועצת הביטחון של האו"ם ובלחצן של ארה"ב ובריטניה לפנות את סיני. בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון דאג, כפה את דעתו על יגאל אלון, מפקד החזית הדרומית, שהתנגד לכך וניסה לשכנע להישאר בתוך סיני. עד בוקר יום ראשון ה-2 בינואר 1949 נסוגו כל הכוחות מסיני. בעלון של חטיבה 8 בפקודו של יצחק שדה "הזקן", שהשתתפה במבצע נכתב (2.1.49):

” אנחנו מפנים שטחים שכבשנו. לא בגלל המצרים, אלא הייתה זאת פקודה מלמעלה, מהממשלה. [...] אין פלא אם רוטנים האנשים ומקלים את הממלכה... אך זאת לדעת – הצבא אינו אלא זרוע המבצעת את המדיניות [...] עליו לבצע את הוראות הממשלה. עליו לשרת את צרכי המדינה.”

ומהם צרכי המדינה? הרי החלטה על כך היא בידי הגוף הנבחר – מועצת המדינה, והממשלה המוציאה לפועל.

כאזרחים יכולים אנחנו לחלוק על עמדות הממשלה [...] כחיילים מקבלים אנו את ההוראה ומבצעים אותה. צבא אשר מתוך השקפה פוליטית מזלזל בפקודות שלטון, מערער את קיום המדינה.”

- באיזה אופן זלזול בפקודות השלטון עשוי לערער את קיום המדינה?

” הצבא לא ימלא שליחותו – לא בביטחון, לא בחינוך ולא בהתיישבות, מבלי שתשרור בתוכו אחדות מלוכדת ואחווה מוסרית של חברים לנשק. ואין לתת לצבא ליהפך לזירת התגוששות פוליטית ואידיאולוגית של סיעות ומפלגות.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון)

- מדוע פוסל בן גוריון התגוששות פוליטית ואידיאולוגית בתוך הצבא? מה דעתך על דרישה זאת?
- האם מתנהלים יבחימים פוליטיים בתוך היחידה שלך?
- האם הם פוגעים בלכידות, בחברות או ביחסים בין המשרתים?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה השמינית | צבא העם

” ביטחוננו לא ייבנה על צבא מקצועי. רק אם העם כולו ידע להגן על עצמו ועל חירותו ועל מדינתו – יקום ביטחוננו. עלינו לדאוג לכך שכל איש ואישה בישראל ידעו לשאת נשק ולעמוד במערכה. ארצנו קטנה וכל נקודה חזית... (ש) התגוננותו בנויה על כוחו הלוחם של העם כולו...”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, חזון ודרך)
 • מדוע בן גוריון טוען שיש לגייס כל איש ואישה לצבא?
 • האם טענה זו תקפה גם באמנו – כן/לא? הסבירו.

” כל אדם ניחן באופיו שלו, בכישרונות, בסגולות ובהרגלים המיוחדים לו. כל אדם יש לו, כמובן, גם חולשות משלו, המיוחדות לו. אף כי ישנם סימני הכר משותפים לקבוצות אנשים החיים בהווה משותפת או פועלים יחד בכוחו של אינטרס משותף, הרי אין בהם כדי לשטש את סגולות הפרט. שאיפה מוגזמת לאחדות היחידה גורמת לקיפוח כישרונות ולאבדן תרומות אישיות, סגוליות, העשויות, אם תבואנה לכלל ביטוי, להעלות את כושרה החברתי והמבצעי של היחידה כולה.”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

” צבא ההגנה לישראל, הוא כור ההיתוך ליצירת האזרח הישראלי החדש הגאה על מוצאו, שוחר טוב לעצמו, בונה מולדתו ומגן עליה. אם תעברו במחנות הצבא וראיתם את הטייונים ביום הראשון להתייבבותם והם בני שבעים גליות ורבים מהם זרים איש לאחי, בשפה, בנימוסים, ובתרבות, ואם תחזרו ועברתם במחנות הצבא לאחר זמן מה וראיתם את החיילים בבתי הספר הצבאיים, בסדנאות, בשדות האימונים ובבטיסים, והנה כולם עם אחד בשפתו, בידיעת המולדת, בנכונות להגן על גבולותיה ולקיים את מצוות העם – אז תבינו מה מוצק, מה טהור. הוא היסוד אותו כוננו בנינים ובנותיכם אשר נפלו במלחמת העצמאות.”

(מרדכי מקלר, הרמטכ"ל השלישי של צה"ל)

- מקלר טען שבצבא נוצר "האזרח הישראלי". האם אתם חשים שהשרות בצבא תורם לזהותכם כאזרחים? אם כן, באיזו דרך?
- מנסינכם, האם בצבא אתם פוגשים ישראלים מחוגים חברתיים שלא הכרתם?
- מה תורם לכם, אם בכלל, המפגש עם ישראלים מחוגים חברתיים מגוונים?

” אני רואה את צה"ל על יחידותיו הסדירות, אנשי המילואים ותושבי הספר – משפחה אחת, מלוכדת בשירותה את העם ויונקת ליכודה מרוח איתנה ואחוות לוחמים.
 צבא-הגנה לישראל, אינו אלא ישראל כולה, הערוכה צבאית להגנתה. נשמור, איפוא, בקנאות על אהבת העם לעוז נשקו, לטהור מדיו ולרוממות רוח הקרב.”

(צבי (צ'רה) צור, הרמטכ"ל השישי, 1961)

- האם אתם חשים כי יחידתכם היא "משפחה אחת"?
- מה תורם לליכודה?

צבא ההגנה לישראל הוא 'צבא העם'. הרכבו האנושי הייחודי משמר את יתרוננו, את עוצמתו ואת יכולתו לממש את ייעודו. הצבא מגייס לשורותיו חיילים רבים ככל האפשר, בסדיר ובמילואים בהתאם לחוק. צבא ההגנה לישראל יעשה ככל יכולתו על מנת להרחיב את היקף המתגייסים מכל חלקי החברה הישראלית בהתאמה לצרכי הביטחון. הצבא יפעל ליצור הזדמנויות רחבות ככל הניתן לכל הבאים והיוצאים בשעריו, גם כאשר הדבר דורש התייחסות ייחודית שתאפשר לטפח את ערך האדם ולמצות את כישוריו, על מנת לחזק את חוסנה הצבאי והלאומי של מדינת ישראל.

” צה"ל שואב את כוחו מן העם כולו ולמען העם כולו הוא חי ופועל. במסגרת אשר בנינו, המסגרת המלוכדת אנשי עיר וכפר, סדירים ומילואים, צעירים ובוגרים בקנאות המלווה תמיד את מעשינו ופועלנו, מעל לכל חשבון, באלה רכשנו אמונו של העם ובאלה נבחן גם להבא. יהיה כל אחד מכם ראוי למשימה שהוטלה על צה"ל.”

(יצחק רבין, הרמטכ"ל ה-7 ראש ממשלה ושר בממשלת ישראל, פקודת יום 1963)

- רבין טען שהצבא הוא המסגרת המלוכדת את כל החוגים החברתיים בישראל. האם אתם מסכימים עימו? הסבירו.
- רבין קובע שמשמעות "צבא העם" היא (א) שואב כוחו מן העם, ו-(ב) פועל למען העם כולו. נסו לברר טענה זו, ועד כמה אתם מסכימים עימה.

” זה אחד התפקידים היותר חשובים שהצבא עושה בתור צבא העם, כי זה בעצם ההבנה שאנחנו משרתים את כלל אזרחי המדינה בלי שום הבדל בין דת, גזע ומין. הוא זקוק לעזרה הזאת כמו שמתגיר זקוק לקורס נתיב, כמו שעולה חדש זקוק לקורס עברית, ככה הבדואי זקוק לקורס השכלה. זה דבר שאין אופציה לוותר עליו, כי שוב, הצבא הוא צבא העם...”

(מש"קית הוראה בתחום המגזר הבדואי)

- האם משימות כמו השלמת השכלה או קורס גיור נובעות מטיבו של צה"ל כ-"צבא העם"?
- אילו עוד משימות לאומיות היית מטיל על הצבא (אם בכלל)?

” ציינו כבר כי חלק מן הנורמות הלוקיות שמצאנו בצה"ל לחלו אילו מן החברה הישראלית - ואולי מן החברה המערבית - בכללותה. דבר זה הוא מובן ואף טבעי בצבא המבוסס על גיוס כללי. יחד עם זאת, חשוב לנו להדגיש כי לצה"ל תפקיד חיוני בחברה הישראלית דווקא בנקודה זו. חיוני לעשות לשיפור הנורמות והערכים בחברה הישראלית על כל חלקיה.

אולם צה"ל מופקד על ביטחוננו, ואנו מפגיידים בידינו את שלומנו ואת בנינו. לצה"ל גם יש כלים של הטמעה ומשמעת שאינם קיימים בחברה הכללית, והוא נהנה ממשאבים, אמן ויוקרה רבים. הוא מגלם ערך חשוב בחברה הישראלית. באלה עליו לפעול כך שערכי צה"ל החשובים לביטחון המדינה יחללו אל החברה באמצעות אלה המשרתים בו, בחינת עמוד האש ההולך לפני המחנה.

ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה את תרבות ה"סמוך" וה"יהיה בסדר" בשום הקשר. אבל בצה"ל המאבק באלה חייב להיות מרכזי ונחוש, כי בנפשנו היא.”

(ד"ר ועדת יונגרד, הוועדה לבידיקת אירועי מערכת לבנון 2006)

- מדוע, לדעת הוועדה, צה"ל צריך להקפיד על נורמות פעילות ראיות? מהן הנורמות הראיות, לדעת הוועדה?
- באילו תחומים, לדעתכם, צה"ל יכול לשמש דוגמה לחברה האזרחית מבחינה ערכית ובדרכי התנהלותו?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה התשיעית | המלכד והמאחד

” כל אחד מן החברים היתה בו במידה מסוימת התחושה כי הנהו חלק - ויהי חלק קטן, קורטוב, של הכלל, של מבנה גדול ורב זרועי העומד על המשמר... והודות לכך היתה בה היכולת לעמוד במערכותיה ולשמש עמוד השדרה לגוף הישובי כולו.”

(יעקב דורי, הרמטכ"ל הראשון, מארגון הגנה לצבא הגנה)

- האם אתם מרגישים שאתם חלק מ-”שלם” גדול יותר?
- מהו ה-”שלם” ומהו החלק שלכם בו?

” כשם שחוש האחדות הפנימית הוא חיוני לכל יחידה לשם שיתוף הפעולה, לשם עבודה תואמת של הצוות ועזרה הדדית ללא סייגים בין כל תאי היחידה, כך דרושה הכרת האחדות לצבא כולו בקרב כל יחידות-המשנה, כי יצטרפו היסודות האנושיים והמקצועיים לעשייה מאוחדת לקראת יעד מאוחד, מתוך פעולת-גומלין פורייה ואחוזה עמוקה.”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

” אוכלוסין שאינם יודעים שפת רעהו ואין הם מעורים בתרבות האומה ובידיעת הארץ ואינם צמודים ודבוקים בחייוקי תרבות משותפת וחזון לאומי - אינם עם המסוגל לעמוד ביום צרה בפני אייבי וצורריו.”

דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, ייחוד וייעוד, 1950

- מהם התכנים המשותפים הנדרשים לכלל המשרתים בצה"ל, לדעתו של בן-גוריון?
- האם צריכים להיות תכנים תרבותיים משותפים לכלל חיילי צה"ל? כן/לא ולמה?
- אם כן - מהו המכנה המשותף המלכד והמאחד, לדעתך?

” אין אני רואה באימון בלבד חזות-הכל. עצם הקיום המרוכז של פלוגה מגויסת, החיה יחד, המתכוננת יחד למילוי תפקידיה הציבוריים, המחנכת בעצמה הרגשת-תעודה משותפת - מין "אספרי דה קור" (בצרפתית, רוח היחידה) - המתלכדת תוך אימונים וחיים משותפים גם יחד - חשוב בעיני לא פחות מן האימון.”

(אליהו גולומב, ממסדי ארגון "ההגנה" ומנהיגה, 1942)

- מה טוען גולומב?
- מהי "רוח היחידה"?
- האם ביחידה שלך מטפחים את "רוח היחידה"?
- כיצד עושים זאת? מה הם התכנים שלה?

צבא ההגנה לישראל כ"צבא עם" מייצג את פניה המגוונים של החברה הישראלית ויחתור בכל עת להדגשת המלכד והמאחד ולחיזוק המכנה המשותף והאחוזה, המהווים תנאי לעמידה ביעודו. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחייליו יכבדו את זהותם של כלל המשרתים ויקיעו כל התנהגות לא מכבדת על רקע מוצאם, דתם, עדתם ומגדרם של משרתיו.

” ראשית כל דאגו לחייליכם. דאגו להם באימונים ובעבודה... כל חייל הוא בן אדם ויש לו צרכים משלו... יש לו צרכים תרבותיים (בהתאם לרמתו והרגליו)... את המפקד שהפקיר אותו לשגרה, וליד המקרה של החיים ביחידה, הוא לא יחבב. ובבוא שעת מבחן עלול יחס זה ללבוש גילויים חמורים יותר של שנאה למפקד והתפרקות מאחריו. לעומת זאת, אחר המפקד שדואג לו... ילך ב'אש ובמים'... השתדלו להקנות לחיילים את הרגשת השותפות בחיי היחידה... תנו לו את הרגשת השותפות וזכיתם ברצון טוב, בהתמדה... הוא יתגבר על קשיים... הוא יהיה שותף אתכם לעניין... הסבירו לחיילים שלכם מה אתם עושים במשותף ולמה אתם עושים זאת... אם ידעו מהם עושים ולמה... יתחילו להרגיש עצמם שותפים... התאמצו איפוא לפתח את הכרתם. חיילים בעלי הכרה הם העצים שבלוחמים.”

(יגאל ידן, הרמטכ"ל השני ושר בממשלת ישראל למפקד הצעיר בצה"ל, 1951)

- מה דורש ידן מן המפקדים?
- כיצד, לדעתו, ניתן ליצור תחושת שותפות ביחידה?
- לחייל: מה תציע למפקד שלך לעשות כדי להגביר את תחושת השותפות ביחידה?
- למפקד: מה לדעתך נחוץ לעשות כדי להגביר את תחושת השותפות ביחידה?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה העשירית | העדות והדתות

” רוב היחידות בצבא — פרט לגרעיני ההכשרה החלוציים של נח”ל — מצורפות מיחידים, שאינם מכירים זה את זה קודם לכן. מגויסים בני עדות שונות, בני מעמדות ורבדים חברתיים שונים, בעלי רמות השכלה שונות והרגלי הווי מגוונים מתכנסים במקרה למסגרת-חיים צבאית משותפת למשך שנתיים ומחצה. המגויסים ליחידותיהם חיים בצוותא ברוב שעות היממה, גרים במחנה משותף, נהנים יחדיו מאותן פעולות תרבות ובידור, מתאמנים, מתחנכים ומשרתים זה בצד זה, ועיקר העיקרים, צפויים הם, בשעת הצורך, לעמוד יחדיו במבחן החמור מכל — בקרב. מתפקידו של החינוך המגמתי להקנות למגויסים, מראשית צעדיהם כטירונים, את מיטב המושגים החברתיים בכל הנוגע לנימוסים שבין אדם לחברו וליחסי רעות בינם לבין עצמם. הווי חברתי בעל מסורת תרבותית נאותה יקל על המגויסים להתגבר על הקשיים הנובעים ממקרויותה של החברה במחנה הצבאי. הווי מחנך לא זו בלבד שיקל על חיי אנשי הצבא כפרטים ויעשירם, אלא גם יאחד אותם, ברבות הימים, להיותם כצוות מלוכד לא בכוח הגורל העיוור, כי אם בעבותות של חברות טובה ונאמנה, אשר חשיבות רבה לה בחיי יום-יום ועוד יותר לעת מבחן האש.”

(נגאל אלוו, מפקד הפלמ”ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

” צה”ל הוא צבא העם, המסתכל על החברה הישראלית ומרכיביה ועושה כל שביכולתו לשלבם בגאווה ללא הבדל בשירות. על מנת שנרגיש חופשיים במדינה חזקה ודמוקרטית כולנו צריכים לתרום, כל מי שחי במדינה צריך לקחת חלק בהגנה עליה. שירותם של בני העדה הבדואית והדרוזית מהווה תרומה גדולה ואנו צריכים להמשיך ולעודד אותם למצוינות, הם הקצינים המצטיינים שלנו, מהשורה הראשונה של צה”ל. כמי שגדל בשדרת התפקידים בשטח, אני רואה חיוניות גדולה בשורות המשותף של בני כל העדות בצה”ל.”

(גדי אייזנקוט, הרמטכ”ל ה-21, 2015)

- כיצד, לדעתך, ניתן לעודד את השרות של כל בני העדות בצה”ל?
- מניסיוןך, מה הקשיים בתהליך השתלבותם בצבא? מה יכול לסייע להשתלבותם?

” היה לי ברור, ידעתי שכשאני אגיע לגיל 18 אני אתגייס לצה”ל. גדלתי בבית שחינכו אותי לזה, חלק מבני המשפחה שלי שירתו בצבא. זה היה חלום שלי מאז ומתמיד להתגייס כמו כולם ולשרת את המדינה... זה לא משנה מה הרקע שלך ומה הדת שלך, כל מה חשוב זה שכולנו כאן כדי לתרום ולהגן על המדינה. כל חיי חייתי כאן, קיבלתי זכויות מהמדינה שלי ועכשיו תורי לבצע את חובתי. אני לא חושב שזה מיוחד, אני חושב שכולם צריכים להתגייס, זו המדינה של כולנו וצריך להגן עליה.”

(סמל בגדס”ר הברדאי)

- האם דבריו של הסמל מהגדס”ר המדברי מבטאים גם אותך?
- בחר משפט שאתה מזדהה איתו.
- מהי חובתו של צה”ל כלפי חיילים מבני המיעוטים, לדעתך?

בצבא ההגנה לישראל משרתים אזרחים בני עדות ודתות שונות מתוקף גיוס חובה והתנדבות. בשירותם הם מבטאים ברית ייעוד, מחוייבות ואחריות לחוסנה של מדינת ישראל. צבא ההגנה לישראל ימשיך ויטפח את תחושת השותפות

” העדה הדרוזית היתה הראשונה במדינת ישראל שהבינה כי שיוויון אמתי אינו רק שיוויון בזכויות, אלא קודם כל שיוויון בחובות. זו היתה העדה הראשונה שתבעה ממשלת ישראל לגייס את בניה לצבא... לא יהיה הבדל בין חייל יהודי וחייל דרוזי. כולנו אחים, חברים לנשק... האחוה בין היהודים לדרוזים בישראל, היא זוגמה לחיים משותפים, לאחוה זו משמעות עולמית.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, 1959)

- על מה מבוססת אחוות היהודים והדרוזים, לדעת בן גוריון?
- האם נפגשת עם חיילים דרוזים במהלך השרות?
- מה למדת עליהם? אילו יחסים נוצרו ביניכם?
- לחייל הדרוזי: האם אתה חש שותפות אמיתית, כפי שתואר בן גוריון? הסבר תשובתך.

” העובדה שיש לנוצרים דוברי ערבית קורס ומחלקה משלהם, מחזקת את הידיעה שצה”ל הוא מקום שדואג ותמיד ידאג להם... העלייה המשמעותית באחוזי ההתנדבות של האוכלוסייה לצבא מוציאה אותה מעמדת המיעוט.”

(מ”מ נחשון, סגן שולמית גרדי)

” אנשים שרוצים לתרום ולהתגייס, אבל המכשול היחיד שהם פוגשים זה השפה. הם רוצים להיות חיילים. עכשיו, בזאי נגיד שאם אין את הגדס”ר והם רוצים להגיע לצנחנים או גולני, הוא לא יכול להתגייס, הוא אומר: עזוב. עדיף לי שאני אוותר. למה? אני מגיע לשם, רוצה להיות חייל, אבל אין לי את השפה. אבל פה, בגלל שכולם בני אותה עדה, מבינים, אז קל להם להשתלב. גם ביום-יום שלו, בחדר הוא מדבר בשפת אם שלו, הוא לא צריך עכשיו להתאקלם ולפחד. יש אנשים שיש להם פחד, אנחנו עוזרים להם.”

(מ”פ בגדוד עם חיילים מהמגזר הברדאי)

- מה עלול להקשות על השתלבות של חייל בן מיעוטים בצה”ל, לדעתך?
- האם אתה מכיר חיילים בני מיעוטים? האם שירתת איתם?
- איך אפשר לסייע להשתלבותם המלאה?

” עלינו על ג’יפ ונסענו, בקרית עמל... ערכנו שולחן יפה. בראש השולחן ישב משה דיין, ומסביב ישבו הקצינים והחיילים הסורים וכמה נכבדים דרוזים. משה דיין פתח ואמר: תשמעו דרוזים, אתם הרגתם את אחי, האח היחיד שיש לי בעולם. והרי אני מכריז בזה, כי אני מוחל על דם אחי בגלל שהסכמתם לבוא לעשות הסכם בינינו ולא להילחם יותר. הדרך ארוכה, אנחנו מיעוט במזרח התיכון ואתם מיעוט דימיעוט... העדה הדרוזית, כמונו, סבלה, עכשיו נמצאים פה. באתם להילחם נגדנו, היו אבידות — וחבל, אנחנו רוצים כמה דברים, ואם אתם תסכימו עליהם אז אנחנו נלך אתכם. ההיסטוריה תוכיח בעתיד את עצמה ומי שיישאר חי עד אז, יזכיר לשני שזו פגישה ראשונה עם הדרוזים, וזה יירשם כדבר גדול בהיסטוריה.”

(גיורא זייד, איש שרות הידיעות (ש” = מודיעין) של “ההגנה”, על יסוד הקשר עם הוועדה הדרוזית 1948)

- נסו “להיכנס לנעליו” של משה דיין במפגש המתואר כאן. מה היו השיקולים שלו?

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה האחת-עשרה | העולים והתפוצות

”ההכשרה הקשה עשתה אותי לחייל טוב, אני עברתי את הקורס הזה [...] ועתה כשיש צורך בנוער בארץ, אף אני מציע את שירותי למען תוכלו לבוא אחרי אתם ואחי לארץ הקדושה. ואם יהיה הנצחון לנו, כמו עד עתה, לא יהיה כחינו ליזיף. כי כולנו נוסעים לחיות בארץ, זו הסיסמה ובשמה ננצח.”

(חניך ההגנה בצלאל קויפמן (ליקא), עולה במרץ 1948, נפל בקרב במאי 1948)

- מה היו הציפיות של העולה החדש מן החיים בארץ?
- מהיכן שואב הדובר בקטע את הנכונות לשרת?

”עליתי לארץ עם המשפחה שלי. בעקבות קשיים שפתיים וכלכליים, משפחתי חזרה לאוקראינה ואני החלטתי להישאר בארץ. למדתי וגרתי בפנימיית "כדורי", וסיימתי את לימודי עם בגרות מלאה. לאחר מכן התגייסתי לצבא בהרבה רצון וגאווה... עד הגיוס לא הרגשתי ישראלי במיוחד. בטיירות, לצד הקושי והצורך להסתגל למציאות חדשה, הרגשתי פעם ראשונה שאני הופך לחלק מהמדינה הישראלית.”

(סמ"ר דניאל, לוחם סטי"ל)

- נסו להעריך מהם הקשיים העומדים בפני עולה חדש המגיע לארץ בכלל ומתגייס לצבא בפרט?
- האם יש ביניכם עולים? – האם תוכלו לשתף את חבריכם בחוויותיכם מתהליך הקליטה בארץ ומהשרות בצבא?
- מה אפשר לעשות כדי להקל על עולים להשתלב ביחידה שלכם?

”עולים שהגיעו לארץ בעיצומם של הקרבות, במלחמת השחרור והעצמאות, תפשו אז חלק ניכר ביחידות הלוחמות ומילאו תפקיד נכבד בהשגת הניצחון... לא פחות משנזקקים העולים החדשים לוותיקי הארץ, נזקק הישוב הוותיק לעלייה. בלעדי עלייה רחבת מידות ומתמדת תהא זו ארץ בעלת קומץ יהודים קטן ביחס, מוקף אויבים לרוב, אשר שיעורו הדל כשלעצמו יש בו משום פיתוי לאויב לנסות מזלו במלחמה... אין ספק כי במשטר-קליטה נכון ובשיטות אימונים וחינוך ההולמות את המנטאליות המיוחדת למרבית העולים... יגיעו למעלת אזרחים טובים, משכילים, מסורים ועמלנים; מחושלים כחיילים נועזים, מסוגלים להתלכד ביחידות עם שאר חיילי, ואף לא נופלים ממיטב הלוחמים שידעה הארץ הזאת. תוצאה זו תלויה בקולטים יותר מאשר בנקלטים...”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

- מהי חשיבות העלייה למדינת ישראל, לדעת אלון?
- שילוב מוצלח של העולים תלויה בקולטים יותר מאשר בנקלטים. מסכימים? – הסבירו.
- מה יכולים לידי הארץ לעשות על מנת להקל על העולים בקליטה ביחידה שלכם?

”בצבא הגנה לישראל נתגלם החזון ההיסטורי הגדול אשר החיה וקיים את העם העברי בגולה ואשר למענו אנו מנהלים מלחמה זו, ואשר לשמו הוקמה מדינת ישראל – חזון קיבוץ גלויות... קיבוץ הגלויות הקטן בצבא הגנה לישראל, החברות הלוחמות של בני המולדת ובני הגולה, כתבו בספר הגדול והעתיק של דברי ימי עמנו פרק חדש ונפלא, פרק של גבורת ישראל על שדה הקרב – שאולי יעמוד בשורה אחת עם הפרקים המפוארים של גבורת ישראל בימי יהושע בן נון, מלכי יהודה והחשמונאים.”

(דוד בן גוריון, ראש ממשלה ושר הביטחון, קיבוץ גלויות בצבא, 1949)

- מה היה חזון הקמת המדינה, לדעתך?
- מה היה חזון מדינת ישראל בשעה שקמה, לפי בן גוריון?

העולים החדשים המשרתים בשורות הצבא הינם מרכיב חשוב ואיכותי. צבא הגנה לישראל ימשיך ויפעל לחיזוק הקשר עם יהדות התפוצות ולקליטת עולים חדשים, מתוך מחויבות לשילובם ולמיצוי איכותם נוכח קשיי השפה והתרבות הניציבים בפניהם. מפקדי צבא ההגנה לישראל יפעלו להרחבת הטיפול בחיילים העולים בכלל ובחיילים הבודדים בפרט, מתוך הוקרת תרומתם ומחויבות ליקר האדם.

”יש להסביר, להסביר, לפקוח עיניים, לדבר אל הנשמה... הרוס, הרוס את מחיצת הזרות... נטול אותו בידך והולכיה עמך. שעל שעל. תן לו דגל. תן לו אהבה. תן לו מפלט מן הבדידות... נטלו אותם מן האניה אל הקרב... לימדו אותנו להעמיד את האדם במרכז... אני אומר לעצמי שבאותה מידה שאנו עמלים ליצור מן הרבים את האחד – עלינו לראות באחד את הפרטים, את הפרטים באור ייחודם, ולהגיע לנידח שבנשכחים. אני מאמין שאמונה גדולה עתידה ביום מן הימים לשלהב כל אדם... אני רואה אותם חדלים להיות טירוניהם והופכים להיות אנשי מלחמה בעלי ניסיון. אני רואה אותם מקבלים את ברק העיניים...”

(חיים גורי, חתן פרס ישראל לשירה, סופר, עיתונאי ולוחם הפלמ"ח. "הרוס את מחיצת הזרות" מתוך: ספר הפלמ"ח)

- גורי מדבר על "מחיצת הזרות" בין ותיקים לעולים. כיצד הוא מציע להרוס אותה?
- מה לעשות כדי להנמיך, ואולי לבטל, את תחושת הזרות ההדדית?

”לומדים איתך בכיתה ילדי נהלל שהם ישראלים שורשיים. בניה של אצולת העמק. מין נסיכים כאלה הגרים בבתיים גדולים במשקים הגדולים של נהלל, ואתה, מאיפה אתה בא? משום מקום. מטהרן, מאילת. מדידת שיכון של חדר וחצי. אבל אתה לומד, אתה עובד קשה. בארבע בבוקר חליבה. בשמונה לימודים. בערב שוב ברכת. ואתה לומד שבנהלל המבחן העליון הוא אחריות: האם אתה מספיק אחראי לחלוב, לקצור, לחרוש, להביא את עגלת המספוא? ואתה עושה כל מאמץ לעמוד במבחן האחריות. ולאט לאט אתה מפנים גם את הישראליות. כי מה שאתה רוצה יותר מכל הוא להיות ישראלי. זו משאת הנפש. לכן גם ברור לך שבצבא תלך לצנחנים. כי לשרת בצנחנים ולחזור ביום שישי לנהלל עם נעליים אדומות וכומתה אדומה זה להיות ישראלי.”

וזה מה שקורה בסוף. כשאני מסיים קורס צניחה ומקבל כנפי צניחה אני חוזר לנהלל. ואני בא עם הכומתה ועם הכנפיים לאם הבית, למנהל בית הספר. אני בא לחברים שלי, בני העמק. ועכשיו אני כבר ממש כמוהם. כאילו אני בן עמק. יש לי את החותם המלא של הישראליות.”

(שאלו מופז, הרמטכ"ל ה-16, חבר כנסת ושר בממשלת ישראל)

- נסו להעריך את הקשיים העומדים בפני עולה חדש המגיע לארץ בכלל, ומתגייס לצבא בפרט.
- אם יש ביניכם עולים – האם תוכלו לשתף את חבריכם בחוויותיכם מתהליך הקליטה בארץ ומהשרות בצבא?
- מה אפשר לעשות כדי להקל על עולים להשתלב ביחידה שלכם?

”האור קלוש ודועך אך האווירה "מתחממת" והשירה גוברת. בליל של שפות. שירים בשבעים לשון. קבוץ גלויות בזעיר אנפין. כל אחד מדבר בשפת מולדתו משכבר. אך הקרב וחיי הצוותא מקרבים את כולם ו"שיר הפלמ"ח" הוא הוא המלכד. הבחורים יודעים שהם חלק מגדוד פלמח, שהם חלק מ"חטיבת הנגב" המהוללה. ומפקדם הוא להם דוגמה אישית, ובשעת הקרב ובימי ההפוגה אינו עוזבם לנפשם.”

(מוטל ט, קצין הגח"ל [גיוס חוץ לארץ] של הפלמ"ח)

- מה יוצר קירבה ותחושת שייכות בין החיילים, לדעת הכותב?
- מה תפקידו של המפקד לתפיסת הכותב?
- מה אתם עושים כדי לסייע לעולים להשתלב?
- מה אתם יכולים לעשות יותר משעשיתם?

הפסקה השתים-עשרה | המשימות הלאומיות

”מדינת ישראל נמצאת מבחינות רבות בראשית דרכה. הצבא מהווה בה משום כן גורם חשוב מאוד ומסייע לפתור בעיות המתעוררות בתחומים רבים... הודות לפעילות של הצבא משתנה גישתם למדינה של נערים המתגייסים והם חסרי השכלת יסוד. נערים אלה באים לחוות השומר או לגבעת אולגה או למחנה דותן ויוצאים כשבליבם הכרת תודה. חשוב לזכור שאלה נערים שלא חשו הכרת תודה במשך 18 שנים... בצה"ל עושים בחודש מה שבבית ספר רגיל עושים בשנה... מעורבותו של הצבא בחברה הישראלית הנה כורח לאומי... חיילים... חשים שייכים למדינה יותר משחשו לפני השרות והדבר נותן להם כח להשתלב בחברה.”

(רפאל "רפול" איתן, הרמטכ"ל ה-11, חבר כנסת ושר בממשלת ישראל)
- רפאל איתן טוען ש-”מעורבות הצבא בחברה הישראלית היא כורח לאומי”. מסכימים? הסבירו.

”אומר גם את עדותי והתרשמותי כמי ששירת בצבא באורך 30 שנה ועוקב אחרי התפתחותו של צה"ל באופן רצוף. צה"ל הוא עדיין מרכיב חיוני בניין מדינת ישראל, ומטרותו רחבה יותר מאשר התפקידים הנהוגים במובנם המצומצם. ביטחונה של ישראל, נוסף על הכח הצבאי הלוחם, הוא חוסנה החינוכי והחברתי, הוא מוצקות המרקם הישראלי במכלולו. תרומת חיילי השרות הסדיר – צעירים בשנותיהם העיצוביות, שבידם לתרום לחברה – לא תסולא בפז, בשליחויות אלה שהם ממלאים בתוך המסגרת הצבאית, משימות אשר מחזקות את עוצמת צה"ל ואת החברה.”

(האלוף (דימ') אורי אור, 1995)
- לדעת אור, צה"ל תורם לחוסן החברתי והחינוכי של החברה הישראלית. מסכימים? הסבירו.
- האם בשירותכם השתתפתם במשימות המחזקות את החברה? – אם כן, שתפו חברים בניסיונכם.

”המגויס מגיע אל הצבא מן החברה האזרחית ואליה הוא עתיד לחזור, במקדם או במאוחר, עם תום שירותו הפעיל... מכאן, שההוויה הצבאית הישראלית והזיקה של רוב האזרחים אל צבאם מטילות על צה"ל גישה מיוחדת ל”מעמדם האזרחי” של חייליו בשנות גיוסם ול”מעמדם הצבאי” בחייהם האזרחיים, לאחר שחרורם והצבתם ביחידות המילואים. המסגרת הצבאית אינה רשאית, אפוא, להתעלם מתפקידיה, תרומתה, סגולותיה, צרכיה ותביעותיה החינוכיות של החברה האזרחית. אחרי הכל הרי השרות הצבאי הוא פונקציה של החברה האזרחית, לשרותה עומד הצבא, ולא להיפך... ככל שהצבא יראה עצמו שותף לחינוך החברה כן ייטיב עם עצמו.”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)
- אלון חושב ש-”ככל שהצבא יראה עצמו שותף לחינוך החברה כן ייטיב עם עצמו”. הבהירו את טענתו.
- האם אתם מסכימים לטענת אלון? הסבירו עמדתכם.

”ייעודו הראשוני של צה"ל הוא ביטחון המדינה, אך אין זה תפקידו היחיד. על הצבא לשמש גם מרכז חינוך חלוצי לנוער בישראל, יליד הארץ והעולה. על הצבא לחנך דור חלוצי, בריא בגוף וברוח, נועז ונאמן, שיאחה קרעי השבטים והגלויות וינכשר למילוי ייעודיה ההיסטוריים של מדינת ישראל מתוך הגשמה עצמית כבונה המולדת ומיישב שממותיה.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, על מבנה הצבא ודרכו, 1949)

- מהם תפקידי צה"ל לדעת בן גוריון?
- לדעתך, האם יש לצה"ל תפקידים נוספים, פרט לביטחון?
- הסבר, אם כן – מהם?
- האם דבריו של בן גוריון רלוונטיים לימינו?

צבא ההגנה לישראל לוקח חלק במשימות לאומיות בהתאם להחלטת הממשלה ולצרכי השעה. הצבא מטמיע במשרתיו ערכים, נורמות, תרבות וכישורים המחזקים את החברה הישראלית ותורמים לחוסנה.
צבא הגנה לישראל שותף בבניין האומה מהקמתו ומחוייב לכל משימה התורמת לביטחונה וחוסנה של מדינת ישראל על פי חוק ובהתאם לייעודו. כצבא במדינה דמוקרטית ייבצע צבא ההגנה לישראל כל משימה חוקית שתוטל עליו על ידי הדוג המדיני תוך הקפדה על התנהגות ממלכתית וייצוגית ושמירה על לכידותו וערכיו.

”הממשלה הזמנית רשאית להקים כוחות מזוינים ביבשה, בים ובאוויר, אשר יהיו מורשים לעשות את כל הפעולות הדרושות והחוקיות לשם הגנת המדינה ולשם השגת יעדיה הבטחוניים-לאומיים.”

(פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש”ח-1948)

- מה, לדעתך, נכלל במסגרת “כל הפעולות הדרושות והחוקיות לשם הגנת המדינה והשגת יעדיה”? מה לא נכלל במסגרת זו?
- האם תוכלו להביא דוגמאות למעורבות רצויה ובלתי-רצויה של הצבא בענייני החברה והמדינה?

”הפיקוד בקורס מלווה בתחושה של שליחות ואחריות. ללא ספק מדובר כאן במשימה לאומית חשובה בעלת משמעות רבה עבור חיילים אלו וצה"ל בכלל. צה"ל מאפשר שוויון הזדמנויות לכל מי שרוצה לתרום את חלקו למדינה. הקורס והפלוגה מאפשרים מפגש ייחודי עם תרבות אחרת שפחות נפוץ שתתקיים מחוץ לכותלי הצבא. למדתי מהם רבות, גם על התרבות שלהם וגם על כוח הרצון לתרום ולהתנדב, בעיקר בתפקידי הלוחמה.”

(סגן אורנית, מפקדת פלוגת “אייל” – קורס עברית והעצמה אישית לבני המגזר הבדואי)

- מהי חווית המפגש של סגן אורנית עם חיילי המגזר הבדואי?
- כיצד היא נתרמת מהמפגש?
- האם הקורס לחיילים הבדואים היא משימה לאומית חשובה?
- מדוע הצבא מבצע אותה?

”מוסכם ומקובל בעולם, שצה"ל שונה מצבאות רבים אחרים. אף על פי שמשימתו הראשונה במעלה היא המשימה הצבאית והבטחונית, הוא נוטל על עצמו שורה ארוכה של משימות המכוונות לענייני שלום, לא לחורבן כי אם לבנין ולהאדרת כוחה התרבותי והמוסרי של האומה. מפעלנו החינוכי ידוע לשבח ואף זכה להוקרת האומה כולה בהעניקה לצה"ל את פרס ישראל לחינוך בשנת תשכ”ו. הנח"ל המשלב את עבודת הצבא עם עבודת האדמה, מורות הספר הנרתמות למפעלי פיתוח חברתי וכיו”ב, הם רק מספר דוגמאות לייחודו של צה"ל בתחום זה.”

(יצחק רבין, הרמטכ"ל ה-7 ראש ממשלה ושר בממשלת ישראל, 1967)

- מהם תפקידי צה"ל לדעת רבין? מדוע לתפיסתו צה"ל שונה מצבאות אחרים?
- האם תפקידו החינוכי של צה"ל רלוונטי גם בימינו?
- מהי תרומתו של צה"ל לחברה הישראלית בימינו?
- אם נטלתם חלק בפרויקטים כאלה, כחיילים, שתפו נסיונכם וחוויותיכם עם חברים.

”צה"ל כארגון אינו יכול להתעלם ממעמדו במדינת ישראל. אולי אין זה אותו מעמד שהיה לו עם קום המדינה, אך צה"ל הוא עדיין הארגון הגדול במדינה, עם יכולות כבירות, ארגון המרכז את מיטב הכוחות והמוחות במדינת ישראל, ובכלל זה שכבת גיל שלמה של משרתי חובה... עדיין נותרו לנו תפקידים שבהם פועלו של צה"ל יכול לתרום למדינת ישראל – גם בעקיפין וגם למימוש מטרותיו הישירות. לא ניתן לראות את צה"ל כמנותק מהחברה. בעיותיה, הצלחותיה, רבדיה השונים – כולם משתקפים בשרות הצבאי... צה"ל בעיני הוא ראי, גם אם לא מדויק, של הנעשה בחברה הישראלית. הוא מושפע ממנה, וביכולתו להשפיע עליה באופן מהותי.”

(שאול מופז, הרמטכ"ל ה-16, חבר כנסת ושר בממשלת ישראל)

- מהו היתרון היחסי של צה"ל כארגון במדינת ישראל, לדעת מופז?
- כיצד צה"ל תורם לחברה הישראלית בעקיפין?
- איזו פעולה בתחום ה-”אזרחי” מסייעת ל-”מימוש מטרותיו הישירות”?
- האם תוכלו להביא דוגמאות למעורבות צה"ל במשימות בעלות אופי אזרחי?
- אם נטלתם חלק בפרויקטים כאלה, כחיילים, שתפו נסיונכם וחוויותיכם עם חברים.

הפסקה השלוש-עשרה | השותפות הביטחונית והבין-לאומית

“ שיתוף הפעולה עם צה"ל היה מבחינתי מכפיל כח, משום שיכולתיו של כל גוף בנפרד מוגבלות וכאשר הם חוברים לשיתוף פעולה, מעטפת הביצועים גדלה במכפלות. ”

(שבתי שביט, ראש המוסד בשנים 1989-1996)

“ בשעת המלחמה בהיטלר שיתף הפלמ"ח יד עם הצבא הבריטי אולם תמיד שמר על העיקר: מרות עברית, איסור להפקיד את כלי קיומו ועמידו של העם ביד זרה. הפלמ"ח חונך ופעל בהכרה כי גם בימי המלחמה המשותפת בהיטלר, אין חשבוננו של עם ישראל זהה עם תכניותיהם של הבריטים, העלולים לבגוד בנו בנסיבות המפותלות של צרכי מדיניותם האימפריאליסטית וכי אסור לעם להישאר בלא כוח צבאי עצמאי, הווי אומר הנתון למרות היחיד שלו. שיתוף הפעולה בינינו בוצע איפוא, תוך נאמנות לצווי המלחמה בנאצים, תוך הקפדה שלא להסגיר את כוחנו לשותפים לשעה, בהכרה כי השותפות עלולה להיפסק, ומתוך התאזרות למצות את יתרונות השותפות, למען האדרת כוחנו העצמאי. ”

(ישראל גלילי, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", חבר הכנסת ושר בממשלת ישראל)

- מה היו עקרונות שיתוף עם הבריטים לפי דברי גלילי?
- מה צריכים להיות עקרונות קבלת עזרה צבאית ממדינות זרות כיום?
- הבא דוגמאות, ככל שהן ידועות לך.

“ ברור היה כי השתלטות הגרמנים על המזרח התיכון – משמעה השמדתנו בארץ וסתימת הגולל על תקומת ישראל. מיגורו של האויב בסוריה והרחקת הסכנה מגבולותיו היו, איפוא, בנפש של היישוב. מיעוטנו, חולשתנו ומעמדנו המדיני — מנעו מאתנו אפשרות מספקת לשמש גורם עצמאי וקובע במהלך הכללי של מלחמת העולם. מצוים היינו, איפוא, לבקש שותפים ובעלי-יבית רבי-עצמה, שניחו לשלב את עניננו אנו בענינם הם לשם מיגור האויב המשותף, וזו שילוב מוגבל בהיקף ובזמן. ”

(על שיתוף הפעולה עם הבריטים במלחמת העולם השנייה, במסגרתו הוקם הפלמ"ח והבריגדה היהודית בצבא הבריטי. ישראל גלילי, ראש המפקדה הארצית של "ההגנה", 'מגמות ומעש' 1953)

- האם אתם מכירים אירועים בהם מדינת ישראל שיתפה פעולה עם צבאות זרים, או נעזרה במדינות זרות, במלחמותיה?
- מה דעתכם על שיתוף פעולה כזה?

“ לשת"פ צבאי יש מקום ייחודי נוסף מעבר לעובדה שהוא עוסק בעולמות תוכן של ביטחון ושל דוקטרינה צבאית; דרך השת"פ מתקיים שיח בין ערכי האומה כפי שאלו באים לידי ביטוי בשדה הקרב, השת"פ בין הצבאות הינו ביטוי להכרה הדדית והינו משמעותי מאוד בהיבט ההצטרף בין המדינות מול מדינות אחרות. ”

(אלוף (מיל') מיקי אדלשטיין, נספח צה"ל בארה"ב, מפקד אוגדת עזה, תפקיד שיתוף הפעולה הצבאי ביפולמטיה המדינית)

- לפי הדובר, מהו טיב היחסים בין מדינות שמתקיים ביניהן שיתוף צבאי?
- מהו האינטרס של ישראל בשת"פ צבאי?
- האם שיתוף צבאי מבטא "שיח ערכי" או שיח אינטרסטים? מה דעתכם?

“ השילוביות בין מערכות הביטחון היא הפעלת כל אחד מהמערכים תוך ניצול יתרונותיו היחסיים ביחס לאחרים ותוך מיזוג היתרונות לצורך השגת אפקט סינרגטי. ”

(תפיסת ההפעלה של צה"ל, 2004)

- מהם ארגוני הביטחון שצה"ל משתף עימם פעולה?
- מהי חלוקת העבודה ביניהם?
- אם משיהו מהמשתתפים נטל חלק בפעילות בשת"פ עם ארגון אחר – ספר לחברך על שיתוף הפעולה.

צבא ההגנה לישראל פועל בשותפות, בהתמדה ובשקדנות עם ארגוני ביטחון וגופים נוספים להבטחת חוסנה של מדינת ישראל. צבא ההגנה לישראל מחזק את עוצמתה הצבאית והמדינית של ישראל ויוצר גשר למדינות האזור והעולם גם באמצעות הושתת יד, שכנות טובה, סיוע ושותפות עם צבאות, מוסדות וארגונים בינלאומיים.

“ בסביבות השעה 6:00 אני מעיר את אשתי ומודיע לה שאני יוצא, הבנתי שאת ראש השנה אני לא מבלה השנה עם המשפחה... משלחות הן תמיד יציאה אל הלא נודע. רק כשאתה מגיע למשימה בארץ הזרה אליה אתה נוסע אתה מתחיל להבין את המקום - מפענח מי היה בו, מה המטרה שלנו הפעם... אחרי שבוע ימים שאתה נמצא באתרים אלו, אתה כבר יכול להסתכל למקומיים בעיניים ולהרגיש שהם מודים לך על הכול. ”

(רס"ר (במיל.) ניסים נשיא, יחידת החילוץ הארצית של פיקוד העורף, 2018)

- אילו יכולות יודע מיוחד יש לצה"ל, אותם הוא יכול לתרום למדינות זרות?
- מדוע לעשות זאת?
- אם משיהו מהמשתתפים נטל חלק בפעילות בחו"ל – שתף את חברך בחוויותיך.

“ שלב נוסף בהתקדמות כושר האימונים והיכולת הקרבית של כוח המגן שלנו היה בהקמת היחידות הצבאיות היהודיות במלחמת העולם השנייה.

יחידות אלו הוקמו בתוך מסגרת הצבא הבריטי, אבל היתה להם עצמאות פנימית במידה לא קטנה וזיקה מתמדת ואמיצה לארגון ההגנה בארץ... ביחידות אלו ניתנה לנו אפשרות של אימון צבאי רב צדדי, ביחידות לוחמות ויחידות שירות, לרבות תותחנים, צי וחיל אוויר. בפעם הראשונה יכלו אלפים מבני הארץ להתאמן אימון צבאי גלוי וכמעט מלא... אף מעשה אחד שנעשה עד אז לא קידם ולא הגביר כושר התגוננותנו – כמעשה התנדבותם של עשרים וחמשת אלפים צעירים וצעירות מבני הארץ ליחידות היהודיות בצבא הבריטי. ”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון, 'צבא ההגנה וביטחון' 1948)

- האם אתם מכירים אירועים בהם מדינת ישראל שיתפה פעולה עם צבאות זרים, או נעזרה במדינות זרות, במלחמותיה?
- מה דעתכם על שיתוף פעולה כזה?

“ ...לצרפת... עמידה כזאת אשר עמדה היא לבדה, עימנו נכח כל האיומים והתככים, במשך השנה האחרונה הזאת ובירחים האחרונים הללו, אינה מן הדברים הנשכחים... את הכלים אשר חזקונו לב וזרוע אשר עמדו לנו בצר, נזכור לה גם לכשירחיב אבל תודה לה גם על המילים אשר פשוט היה נעים אותן לשמוע בתוך חרוק האיומים והחממות שמטביב. ”

(נכתב על רקע שיתוף הפעולה עם צרפת שסיפקה נשק לקראת מבצע "קדש" (1956), וגם יצאה למלחמה במצרים בשיתוף בריטניה לצד ישראל. נתן אלתרמן, משורר, מחזאי, עיתונאי, סופר ומתרגם, זוכה פרס ישראל לספרות. מתוך "כמה מילים שמתבקשות", הטור השביעי, 1957)

- מה אתם יודעים על עזרת מדינות זרות לצה"ל?
- מה להערכתכם עמד ביסוד היחסים הביטחוניים/צבאיים בין מדינת ישראל לצרפת בשנות ה-50 - 60' ועם ארצות הברית משנות ה-60' עד היום?

“ זוכר אני כיצד בשנת 2005 כאל"מ, מפקד חדש על הסוכנות להתמודדות עם מטענים, הגעתי ללמוד כיצד אתם מתמודדים בעזה ובלבנון עם מטענים מבית היוצר של איראן. מה שלמדתי פה הציל את חייכם של מאות אם לא אלפי לוחמים אמריקאים. מאז אני מלא הערכה מקצועית לכם וחש מחויבות ערכית לצה"ל ולמפקדיו. ”

(גנרל ג'וזף ווטל, שימש כמפקד פיקוד מרכז של צבא ארה"ב (מדינות המזרח התיכון), נאום (2019)

- מה, לדעתכם, יכול צה"ל לתרום מנסיונו לצבאות זרים?
- מדוע לעשות זאת?

הפסקה הארבע-עשרה | הנופלים, הפצועים, הנעדרים ומורשתם

” שירתתי בגדוד 890 משנת 1972-1974... במשך השנים ליוו אותי קצינות נפגעים שחלקן עברו את גיל יובל השנים. ליווי זה נותן לפצוע קשה כמוני את התחושה שאני עדיין חלק מהחטיבה והגדוד. כל טלפון מקצינת נפגעים חדשה מרגש מחדש. הליווי של הילדים שלי לפני השרות הצבאי ותוך כדי השרות לא מובן מאליו... הדרך בה אתם מחבקים אותנו נותנת לנו כוחות להמשיך.”

(ללא שם, התכתבות בסמס עם קצינת נפגעים, 2020)

- מה אתם יודעים על תפקידה של קצינת הנפגעים?
- מה הקשר עימה תורם לחייל הפצוע או לבני המשפחה השכולים?
- איזה ערך עומד בבסיס פעילות זאת?

” בצנחם עמוק בשטח האויב, שישים ק"מ בלבד מתעלת סואץ, היוו לוחמי הגדוד סודה של מערכה שהביאה עמה קץ לחרדה, חופש שייט במיצרים ותהילה לצה"ל. לא כשי הוגשו לנו כל אלה... עדים לכן כוכי המיתלה עקובי הדם וקברי יקירנו. צעירים, טהורי לב ואמיצים נפלו במלחמה והביאו לנו הניצחון – אך האש אשר יקדה בלבם לא דעכה, והרי היא מציתה להבות בלבבותיהם של בני נוער רבים ההולכים בעקבותיהם ומתנדבים לשרת את עמם בשורות הצנחנים.”

(צבי (צירה) צור, הרמטכ"ל השישי)

- מה אתם יודעים על קרב המיתלה בסני, במבצע "קדש"?
- יחידות שונות מטפחות את מורשת הקרבות בהם השתתפו. מה הטעם בפעילות זאת, לדעתכם?

” על הנגב יורד ליל הסתו/ ומצית כוכבים חרש חרש/ עת הרוח עובר על הסף/ עננים מהלכים על הדרך//
כבר שנה לא הרגשנו כמעט/ איך עברו הזמנים בשדותינו//
כבר שנה, ונותרנו מעט/ מה רבים שאינם כבר בינינו//
אך נזכר את כלם:/ את יפי הבלורית והתאר –/
כי רעות שכזאת לעולם/ לא תתן את לבנו לשכח//
אהבה מקדשת בדם/ את תשובי בינינו לפרח//
הרעות נשאנך בלי מלים/ אפרה עקשנית ושוקת/ מלילות האימה הגדולים/ את נותרת בהירה ודולקת//
הרעות, כנערך כלם/ שוב בשמך נחיד ונלכה//
כי רעים שנפלו על חרבם/ את חייך הותירו לזכר//”
(חיים גורי לוחם ומפקד בפלמ"ח, משורר, סופר, פזמונאי, עיתונאי ויוצר קולנוע חתן פרס ישראל לשירה, "הרעות" 1948)
מדוע "נזכרו את כולם"?
שתפו את חבריכם: את מי אתם זוכרים?

” אתמול עם בוקר נרצח רועי. השקט של בוקר האביב סנוור, ולא ראה את האורבים לנפשו על קו התלם. לא מהעריבים אשר בעזה, כי אם מעצמו נבקש את דמו של רועי. איך עצמנו עיינו מלהסתכל נכוחה בגורלנו ומלאות את ייעוד דורנו במלוא אכזריותו? הנשכח מאתנו כי קבוצת נערים זו היושבת בנחל עוז נושאת על כתפיה את שערי עזה הכבדים?... את חשבוננו עם עצמנו נעשה היום, דור התנחלות אנו, ובלי כובע הפלדה ולוע התותח לא נוכל לטעת עץ ולבנות בית. אל נרתע מלאות את המשטמה המלבה וממלאת חיי מאות אלפים ערבים היושבים סביבנו. אל נסב את עיינו פן תחלש ידנו. זו גזרת דורנו. זו ברירת חיינו – להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקשים, או כי תשמט החרב מאגרופנו ויכרתו חיינו. רועי רוטברג, הנער הבלונדיני הצנום, אשר הלך מתל אביב לבנות ביתו בשערי עזה, להיות חומה לנו. רועי – האור בלבו עיוור את עייני, ולא ראה את ברק המאכלת. הערגה לשלום החרישה את אוזניו, ולא שמע את קול הרצח האורב. כבדו שערי עזה מכתפיו ויכלו לו.”

(הספד לרועי רוטברג, 1956, משה דיין, הרמטכ"ל הרביעי, חבר כנסת ושר בממשלת ישראל)

- "מעצמנו נבקש את דמו של רועי" אומר משה דיין. כיצד אתם מבינים את טענתו? האם אתם מסכימים?
- מהי המורשת של מותו של רועי רוטברג, לדעת דיין?

מורשת הקרב, הרעות ואחוות הלוחמים לצד מורשתם של הנופלים במערכות ישראל והניצחת זכרם, הינן נכסי צאן ברזל של צבא ההגנה לישראל. מפקדי צבא ההגנה לישראל וחייליו יפעלו להעמקת ההיכרות עם מורשתם הצבאית של הנופלים, הפצועים והנעדרים, ולחיזוק הקשר עם משפחותיהם. צבא ההגנה לישראל ימשיך

” לפני שבע שנים, כשהייתי בכיתה ו', הודיעו לי שהחיים שלי הולכים להשתנות בלי שום הודעה מוקדמת. הגיעו לבית ספר, דפקו על הדלת, קראו לי החוצה, ובום: "צליל", היום בבוקר אירעה תקרית ירי עם מחבלים ונתי נהרג". אחי הגדול נתי היה חובש פלוגתי בגדוד 12 של חטיבת גולני... התגייסתי באוגוסט 2018... החלום הגדול היה להיות קצינת נפגעים. נזכרתי בקצינת הנפגעים שביקרה אצלנו בבית וחשבתי לעצמי: וואו, היא כל כך משמעותית למשפחה שלי, הלוואי שגם אוכל יום אחד להיות משמעותית ככה עבור משפחה אחרת שצריכה אותי. רציתי להחזיר את מה שאני קיבלתי.”

(סג"ם צליל מושיאשווילי, קצינת נפגעים בחיל הלוגיסטיקה)

” ...זה למעלה מחמש שנים, שבהן הוחזק גלעד על ידי החמאס, לא חסכו חיילי צה"ל ומפקדיו במאמצים כדי לקדם את השבתו. יד ביד עם יתר זרועות הביטחון, עשינו כל שניתן במישורים המודיעיניים, המבצעים והמדיניים. בשנים אלו הישרנו לא אחת מבט כן וכואב לעיני משפחת שליט, והתחייבנו כי לא נשקוט ולא ננחו עד שנשיב את בנם הביתה. מכלול העשייה הזו ומלאכת המחשבת של צוות המשא ומתן בפרט – מביאים לידי ביטוי את מחויבותם של מדינת ישראל, של צה"ל ושל חייליו לעשות כל שניתן כדי להחזיר כל חייל שייצא למשימתו, ולא שב ממנה. מחויבות זו שואבת את כוחה מתוך ערך הרעות, שהיווה, מהווה וימשיך להוות עקרון מהותי ומוכר בקוד המוסרי והמבצעי של צה"ל. מחויבות זו מבטאת את ערכי האחריות, השליחות והדבקות במשימה, את ערבותנו לאנשינו, שאין שנייה לה בכל צבאות העולם, ואולי יותר מכול – את קדושת חיי האדם המנחה אותנו כל העת.”

(בני גנץ, הרמטכ"ל העשירי, שר בממשלת ישראל)

- מה מדגיש הרמטכ"ל בדבריו?
- מה מבטאת המחויבות של צה"ל לחייליו?

” אימהות ואבות שכולים, לא כאיש זר שאינו מבין סבלכם אני מדבר אליכם, אני בא אליכם כמפקד שלחם עם בניכם יקיריכם וליווה אותם בשעות הקרב וראה אותם ושוחח אתם ברגעי חייהם האחרונים. אומץ לבם, גבורתם, דביקותם במטרה ורוח הקרבנות עמדו לנו במלחמה והביאו לנו את הניצחון. בזכות בניכם שנפלו, קמה מדינת ישראל, קם צבא ההגנה לישראל – הם היסוד המוצק והטהור עליו אנו בונים בנין מולדתנו... לצערכם – צער היחיד אין מרפא. אין תמורה בניצחונותנו לכן אישור איננו. בתקומת ישראל – ובניין הארץ, תהיה נחמתכם.”

(מרדכי מקלף, הרמטכ"ל השלישי)

- בחרו משפט, שהוא החשוב לדעתכם, בדבריו של הרמטכ"ל למשפחות השכולות.
- אם יש בינכם בן/בת למשפחה שכולה – בבקשה שתפו את חבריכם בתחושות שביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.

בית מדרש ייעוד וייחוד מגילת צה"ל

הפסקה החמש-עשרה | המופת

”המפקד הנו הנציג של אותו הענין הגדול והקדוש אשר למענו אנו פועלים. המציית חייב להגיע בהבנתו והערכתו את הענין עד כדי התמסרות לו. ועל-כן חייב המפקד להיות ראוי לאמון הניתן בו. עליו להיות מחונן בתכונות כאלה שהאמון בו יהיה בלתי מפקפק. הוא צריך להצדיק ולאמת את היותו שליחו של הענין הגדול בחיי יום-יום, בהליכותיו, ובאורח-חיישיו אל אנשיו! מופת ודוגמה אישית של נושא ייעוד לאומי! מופת להקרבה עצמית, לנכונות לשאת בכל הקשיים הצפויים והבלתי צפויים, הראשון לסבל והאחרון להנאה, דאגה חברית לפקודיו, לסבלם ולקשייהם. אין הוא יכול להופיע כ”נוגש” ורודה, אלא כחבר הנושא בתפקידו ושותף לגורל אחד ולענין אחד, ועם זאת תקיף בדעתו, נמרץ בהחלטותיו ונאמן לשולחיו. באלה יבחן המפקד והאמון אשר ירכוש לעצמו יהיה המכשיר היקר ביותר, על ידו ינהג את פקודיו לקראת ייעודם. מאן ההכרח בפעולת חינוך נרחבת ומעמיקה — חינוך עצמי וחינוך הזולת.”

(יעקב דורי, רמטכ”ל ההגנה הרמטכ”ל הראשון של צה”ל, התפקיד החינוכי, 1943)

- מהי התכונה המרכזית שאדם רוצים למצוא במפקדיכם?
- מהי התכונה המרכזית של המפקד הטוב, לדעת דורי?
- ראו את מכלול דרישותיו של דורי מהמפקד – מה דעתכם? מה מיותר? מה חסר?

”ובמה זכה צה”ל של עם ישראל, לכבוד ותהילה כאלה בעולם [...] עמנו זכה לכך מפני כבוד האדם אצלנו. [...] והם רואים כי סוד הפלא הזה, שאנו יחד עם כל הדאגה לכלל האומה, למשימותיה הגדולות, אנו יודעים להוקיר את האדם, כל אדם בתוכנו; יקר האדם – כל אדם באשר הוא אדם, אחריותו, שליחותו, הייעוד שניתן לו בחיים, בחיי האומה ובחיי עצמו – זו הגדלות המיוחדת והמיוחדת של ישראל. והצבא שלנו בנוי על יקר-אדם.”

(דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון, שיחה בפני חיילים 1959)

- מהי משמעות הביטוי “יקר האדם”? כיצד היא צריכה לבוא לידי ביטוי ביחסי החיילים וביחסי המפקדים לפקודיהם?
- מה ניתן לעשות על מנת להעצים את ערך האדם ביחידתך?

”עברתי שרשרת חיול, עליתי על מדים אבל אחר כך, פשוט נסעתי הביתה. באו עד אלי אמרו לי לבוא לבסיס, לא רציתי. אז פעם הבאה שפגשתי את הצבא היה במשפט. קיבלתי 20 יום בכלא... אבל המ”כ והמ”מ שלי היו מדהימים, בזכותם אני פה. לא היה אכפת להם מה עשיתי לפני הצבא – הייתה לי הזדמנות להתחיל מאפס... במקומות שלא היה צריך – בזמנים שהייתי לא בסדר, הם הכילו אותי, הבינו אותי, נתנו לי אחריות... מצאתי מקום שבאמת היה אכפת לו ממני. המפקד שלי הגיע לביקור בית אצלי, ואמר לאמא שלי כמה שאני טוב, וזו פעם ראשונה שהיא שמעה את זה... דחפו אותי לצאת לפיקוד. לא ידעתי מה לעשות, כי פחדתי שזה יגביל את הת”ש שקיבלתי, אבל הם הביטחו להמשיך לעזור... בדיעבד, ההחלטה לצאת לפיקוד, הייתה ההחלטה הכי טובה שעשיתי בחיים... ללכת ברחוב עם ארון על הכתף, זה הרבה אחריות, ואני הולך לעשות כמיטב יכולתי להיות הכי טוב שאפשר.”

(סג”מ אפרים מרדוכוביץ, שנת 2020)

- מהי החוויה החיובית של אפרים מרדוכוביץ בצבא?
- האם זו גם החוויה שלכם? תנו דוגמאות.
- למה אתם מצפים מהמפקדים שלכם ביחסים איתם? הסבירו.

”היה מופת לאנשיך – בכול. הצנע לכת ויכבדוך. היה ראשון לסכנה, וילכו אחריו... היה צנוע וחסד, ממושמע ונבון, היה זהיר ונועז – וגם בחוריך יהיו כמוך. ואיתם תנצח.”

(יצחק שדה (“הזקן”), ממפקדי “ההגנה”, ממייסדי הפלמ”ח ומפקדו הראשון, אלוף בצה”ל)

- מהי ההתנהגות הראויה למפקד לפי יצחק שדה?
- מהו הערך המרכזי, לדעתך, המציין את דמות המפקד הטוב?
- מהו הערך המרכזי בתפיסתו של יצחק שדה?
- אילו תכונות היית רוצה שיהיו למפקדיך?

מפקדי צבא הגנה לישראל וחייליו יהיו דוגמה ומופת לפקודיהם ולחברה הישראלית במקצועיותם, במנהיגותם ובערכיהם כמשרתים בצבא וכאזרחים. המפקדים ינהגו בכל עת מתוך אהבת הפקוד ויקר האדם. המפקדים יפעלו להעצמת תחושת השליחות והנכונות לביצוע המשימה, לחינוך והטמעת ערכי ‘רוח צה”ל’ ולחיזוק דמותו של צבא ההגנה לישראל כצבא עם ממלכתי במדינה יהודית ודמוקרטית.

”סוף-סוף, הדוגמה האישית שנותן המפקד, בהליכות יום יום, במושגיו המוסריים, במסירותו, בהקפדתו ובתעוזתו, הם שישפיעו על פקודיו יותר מכל אמצעי אחר. לפיכך, מקומו של המפקד – בקרב חבריו לנשק. העם מצפה אפוא כי המפקדים הישראלים שכינם ימשיכו לטוות וביתר שאת, את חוט ההעזה והדוגמה האישית, שגילה המפקד העברי במבחני העבר. המפקד הישראלי, השונא מלחמות, יוצא ברצון ובדבוקת לקרב; אין הוא שולח את אנשיו למלחמה אלא מובילים למערכה. כללו של דבר: המפקד המעולה צריך לגלם באישיותו, במידה ובפורפורציה זו או אחרת, מכלול של סגולות וכשרונות המקנים לו את היכולת לעמוד בשלל תפקידיו האחראיים. עליו למצג בקרבו את תכונות האב ומדריך הנוער, המורה והמחנך, המנהיג והמפקד הקרבי...”

(יגאל אלון, מפקד הפלמ”ח ושר בממשלת ישראל, מסך של חול, 1959)

- מהו הערך המרכזי שאתה רוצה למצוא במפקדיך?
- מהו הערך המרכזי המציין את המפקד הטוב, לדעת אלון?
- מהם “שלל תפקידיו” של המפקד לפי יגאל אלון? ולדעתך?

”מחובתו של מפקד לדעת ליצור בסיס בריא ליחסים בינו לבין אנשיו... כוונתי לאותו דבר המכונה “אחוות אחים לנשק”, שתוכנה העיקרי הוא אמון הדדי והרגשת ביטחון ואף אהבה בתוך היחידה ביחסה אל המפקד – אותה הרגשה שבסגנון המוני במקצת אפשר לנסחה: “אחריו מוכנים לאש ולמים”. תחושה כזו ביחידה היא גורם מנצח, ואותה יש לטפח ולבסס בקרבה... תפקידך לשקוד וללמוד, לסגל לעצמך ולדעת את מקצועך כי אין עוד דבר אשר כה יחוש בו הגייסות בעת קרב ומבחן כאשר (=כמו) ידיעתו ויכולתו של המפקד... אין אולי ניסוח תמציתי יותר לתכונות היסוד של מפקד מזה שנוסח פעם על ידי הגנרל לי אשר היה המצביא הראשי של כוחות הדרום במלחמת האזרחים האמריקנית: “הללו הן תכונות היסוד הנחוצות למפקד: 1. דע ידוע היטב את מקצועך הצבאי ואת אמנות המלחמה. 2. טפל כראוי באנשיך. 3. היה בעל אופי.” זוהי, על גלג אחת, התורה כולה. והשאר הריהו פירוטה וביצועה.”

(חיים לסקוב, הרמטכ”ל החמישי, מתוך ‘על מפקדים ועל מנהיגות’, 1959)

- מהו “בסיס בריא וטוב” ליחסי מפקד ופקודיו לדעתך?
- מהו הבסיס הבריא והטוב לדעת לסקוב?
- ראו תכונות היסוד של המפקד שניסח הגנרל לי. מה דעתכם? נסו להציע הצעה משלכם לתכונות המפקד הטוב.

”לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת, מעלים עליו כאילו איבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת, מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא... ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא: שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: שבבילי נברא העולם.”

(משנה סנהדרין פרק ד', משנה ה')

- מהן הסיבות שנותנת המשנה לכך שלפי תיאור הבריאה בתנ”ך כל האנושות היא תולדה של זוג אחד?
- כל סיבה מבטאת ערך אחר – מהם הערכים האלה?
- כיצד צה”ל מבטא את יחסו לייחודיות של כל משרת?

”החינוך אינו נלמד על פי ספרים או על פי תורה שבעל פה, כי המחנך בעצמו צריך להיות הספר או התמונה החיה, כלומר החניך צריך לראות מאליו, בלי כל הערה מצד המחנך, מה שהמחנך יצר ויוצר מעצמו, מתוך תכונת נפשו, שבביל שהוא, החניך, יבוא לידי הכרה, כי גם הוא צריך ויכול ליצור מעצמו דבר מה... השפעה בלי מילים, בלי תעמולה, רק מתוך עצם החיים!”

(אהרון דוד גורדון, חלוץ ופועל חקלאי, הוגה ומורה-דרך לחלוצים ולחלוצות בתקופת העלייה השנייה והעלייה השלישית)

- האם לדעתך למפקד יש גם תפקיד של מחנך? כן/לא – הסבירו.
- מה התכונה המרכזית שאתה מבקש למצוא במפקדך בתפקידו החינוכי?
- מהו העיקרון החינוכי שלו מטיף א”ד גורדון? ומה דעתך?

